

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI

**MUHASEBE VE FİNANS BİRİMİ
ÇALIŞANLARININ İÇ DENETİM VE BAĞIMSIZ
DIŞ DENETİME BAKIŞ AÇILARI
(GAZİANTEP ÖRNEĞİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MEHMET ALİ ÇOBAN

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Murat KARAHAN

GAZİANTEP
OCAK 2018

T.C.
GAZIANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI

MUHASEBE VE FİNANS BİRİMİ ÇALIŞANLARININ
İÇ DENETİM VE BAĞIMSIZ DIŞ DENETİME BAKIŞ AÇILARI
(GAZIANTEP ÖRNEĞİ)

MEHMET ALİ ÇOBAN

Tez Savunma Tarihi: 18.01.2018

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Zekiye ANTAKYALIOĞLU
SBE Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylarım.

Prof. Dr. Arif ÖZSAĞIR
Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımda okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Murat KARAHAN
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

İmzası

Prof. Dr. Mustafa PAKSOY

Yrd. Doç. Dr. Murat KARAHAN

Yrd. Doç. Dr. Erkan ALSU

ÖZET

MUHASEBE VE FİNANS BİRİMİ ÇALIŞANLARININ İÇ DENETİM VE BAĞIMSIZ DIŞ DENETİME BAKIŞ AÇILARI – (GAZİANTEP ÖRNEĞİ)

ÇOBAN, Mehmet Ali

Yüksek Lisans Tezi, İşletme ABD

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Murat KARAHAN

Ocak 2018, 80 sayfa

Bu çalışma Gaziantep ilinde muhasebe ve finans alanlarında çalışanların iç denetim ve bağımsız dış denetime olan bakış açılarının değerlendirilmesi amacıyla hazırlanmıştır. Bu kapsamda firmaların muhasebe ve finans departmanlarında çalışan 228 personel üzerinde 26 soruyu içeren anket formu uygulanmıştır. Yapılan anketlerden elde edilen bulgular SPSS v 24.0 paket programı ile analiz edilmiştir. Çalışma sonucunda ankete katılan bireylerin çoğunluğunun denetim faaliyetlerinin ortaya çıkan bir hata sonucu gerçekleştiğini düşünmektedir. Ayrıca katılımcıların dış denetim faaliyetlerine ise ön yargılı oldukları sonucuna varılmıştır. Bu kapsamda hem iç denetim hem de dış denetim faaliyetlerinin iyi bir şekilde anlaşılması ve ön yargıların giderilmesi için denetim faaliyetleri hakkında eğitimler verilmesi önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: İç denetim, Bağımsız dış denetim, Muhasebe, Finans, Gaziantep

ABSTRACT**VIEWPOINTS OF ACCOUNTING AND FINANCE PERSONNEL ON
INTERNAL AUDIT AND INDEPENDENT EXTERNAL AUDIT
(GAZIANTEP SAMPLE)**

ÇOBAN, Mehmet Ali

Master Thesis, Department of Business Administration

Supervisor: Assist.Prof.Dr. Murat KARAHAN

January 2018, 80 pages

This study has been prepared for the evaluation of the internal audit and independent external audit viewpoints of the personnel in the accounting and finance fields in Gaziantep province. Within this scope, a questionnaire containing 26 questions was applied on 228 employees working in the accounting and finance departments of companies. Findings from the questionnaires were analyzed with SPSS v 24.0 package program. As a result of the study, most of the individuals participating in the survey think that the audit activities are the result of an error. In addition, participants were prejudiced in the external audit activities. In this context, it is recommended that both internal audit and external audit activities be well understood and that training on audit activities be carried out to eliminate prejudices.

Key Words: Internal audit, Independent external audit, Accounting, Finance, Gaziantep

ÖNSÖZ

Tez çalışmalarım sırasında yardımlarını benden esirgemeyen başta değerli tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Murat KARAHAN'a, tezimi inceleyen Yrd. Doç. Dr. Erkan ALSU'ya ve anket verilerinin toplanması esnasında destek olan Mustafa SEVİNDİK'e şükranlarımı sunarım.

Mehmet Ali ÇOBAN

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ	iii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
BİRİNCİ BÖLÜM	1
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Denetim ve Tarihi Gelişimi	1
1.1.1. Denetim Teknikleri	4
1.1.1.1. Sayım ve Envanter İncelemesi.....	4
1.1.1.2. Belge İncelemesi.....	5
1.1.1.3. Gözlem.....	6
1.1.1.4. Bilgi Toplama	6
1.1.1.5. Doğrulama	7
1.1.1.6. Karşılaştırma ve Aritmetik İnceleme.....	8
1.1.1.7. Analitik İnceleme	9
1.2. İç Denetim	10
1.2.1. İç Denetimin Kapsamı ve Amaçları.....	11
1.2.2. İç Denetimin Önemi.....	13
1.2.3. İç Denetim Türleri.....	14
1.2.4. İç Denetimin İşlevleri.....	17
1.2.4.1. Güvence Sağlama İşlevi	17
1.2.4.2. Danışmanlık İşlevi.....	17
1.3. Bağımsız Dış Denetim.....	18
1.3.1. Bağımsız Dış Denetimin Amaçları	18
1.3.2. Bağımsız Denetim Süreci.....	19
1.3.2.1. Müşteri Seçilmesi ve Denetim Sözleşmesinin Yapılması	200

1.3.2.2. Denetim Planlanmasının ve Programının Hazırlanması.....	21
1.3.2.3. Denetim Programının Yürütülmesi	23
1.3.2.3.1. Denetim Kanıtları	23
1.3.2.3.2. Denetim Yöntem ve Teknikleri	24
1.3.2.3.3. Çalışma Kâğıtları	24
1.3.2.4. Denetim Sonuçlarının Raporlanması	24
İKİNCİ BÖLÜM.....	26
2. KAYNAK ÖZETLERİ.....	26
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	35
3. MATERYAL VE YÖNTEM	35
3.1. Araştırmanın Konusu.....	35
3.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	35
3.3. Araştırmanın Yöntemi ve Soru Formunun Oluşturulması.....	36
3.4. Anket Verilerinin Toplanması	38
3.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	38
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	39
4. BULGULAR VE TARTIŞMA	39
4.1. Katılımcıların Demografik Bilgilerine Yönelik Bulgular.....	39
4.2. Katılımcıların Denetim Faaliyetleri Hakkındaki Düşüncelerine Yönelik Bulgular	50
4.3. Katılımcıların İç Denetim Faaliyeti Hakkındaki Düşüncelerine Yönelik Bulgular	52
4.4. Katılımcıların Dış Denetim Faaliyeti Hakkındaki Düşüncelerine Yönelik Bulgular	57
4.5. Katılımcıların İç Denetim ve Dış Denetim Kıyaslamaları Hakkındaki Düşüncelerine Yönelik Bulgular	62
SONUÇ VE ÖNERİLER	67
KAYNAKÇA	70
EK:ANKET FORMU	75
ÖZGEÇMİŞ	80
VITAE.....	80

KISALTMALAR LİSTESİ

TDK	:Türk Dil Kurumu
SPK	:Sermaye Piyasası Kurulu
IIA	:Uluslararası İç Denetim Enstitüsü
IT	:Bilgi Teknolojileri Denetimi
UDS	:Uluslararası Denetleme Standartları
ICAEW	:İngiltere ve Galler Bölgesi Sertifikalı Muhasebeciler Enstitüsü
AICPA	:Amerikan Yeminli Muhasebe Uzmanları Enstitüsü
APB	:Muhasebe İlkeleri Kurulu
FASB	:Finansal Muhasebe Standartları Kurulu
AAA	:Amerikan Muhasebe Birliği
SEC	:Sermaye Piyasası Kurulu
IRS	:İç Gelirler Dairesi
CPA	:Yeminli Kamu Muhasebecileri
TTK	:Türk Ticaret Kanunu

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.1: Tarihsel Süreçte Denetim	3
Tablo 1.2: Denetim Süreci (Durmuş ve Taş, 2008:40).	20
Tablo 4.1: Ankete Katılan Personelin Demografik Özellikleri.....	40
Tablo 4.2: Katılımcılara Yöneltilen Bazı Sorularda Cinsiyetin Etkisinin Olup Olmadığına Yönelik Sonuçlar.....	42
Tablo 4.3: Katılımcılara Yöneltilen Bazı Sorularda Yaş Gruplarının Etkisinin Olup Olmadığına Yönelik Sonuçlar (Tek Yönlü Varyans Analizi-ANOVA).....	43
Tablo 4.4: Katılımcılara Yöneltilen Bazı Sorularda Eğitim Durumlarının Etkisinin Olup Olmadığına Yönelik Sonuçlar (Tek Yönlü Varyans Analizi-ANOVA).....	45
Tablo 4.5: Katılımcılara Yöneltilen Bazı Sorularda Çalışma Sürelerinin Etkisinin Olup Olmadığına Yönelik Sonuçlar (Tek Yönlü Varyans Analizi-ANOVA).....	48
Tablo 4.6: Daha Önce Denetim Faaliyetinin Gerçekleşme Durumu	51
Tablo 4.7: Katılımcıların Hata Yapma Sıklıkları.....	51
Tablo 4.8: Katılımcıların Hata Yapma Nedenleri.....	52
Tablo 4.9: Katılımcıların Çalıştığı Firmalarda İç Denetim Birimi Varlığı	53
Tablo 4.10: Katılımcıların İç Denetim Birimi Olmayan Bir Firmada İç Denetim Biriminin Oluşturulması Hakkındaki Düşünceleri.....	53
Tablo 4.11: Katılımcıların İç Denetimin Etkinliği Üzerine Düşünceleri	54
Tablo 4.12: İç Denetimin Etkinliğinin Katılımcılar Üzerine Etkileri	55
Tablo 4.13: İç Denetimin Etkinliği Sırasında Ortaya Çıkan Hata Karşısındaki Düşünceleri	55
Tablo 4.14: Katılımcıların İç Denetim Birimi Hakkındaki Düşünceleri.....	56
Tablo 4.15: Katılımcıların Gaziantep Yöresinin Kültürel Yapısının İç denetim Biriminin Kabulü Açısından Düşünceleri.....	56
Tablo 4.16: Katılımcıların İç Denetim Faaliyetlerinin En Etkili Yürütüldüğü Bölge Hakkındaki Düşünceleri.....	57

Tablo 4.17: Katılımcıların Bir Firmanın Rutin Olarak Bağımsız Dış Denetimden Geçmesi Hakkındaki Düşünceleri.....	58
Tablo 4.18: Bağımsız Dış Denetimin Katılımcılar Üzerine Etkileri	599
Tablo 4.19: Katılımcıların Uzun Süredir Dış Denetime Tabi Tutulmayan Bir Firmada Aniden Dış Denetim Yaptırma Kararı Alınması Hakkındaki Düşünceleri.....	60
Tablo 4.20: Katılımcıların Bağımsız Dış Denetimde Tarafı Rapor Hazırlanması Hakkında Düşünceleri.....	60
Tablo 4.21: Katılımcıların Bağımsız Dış Denetim ile Firmanın Mahrem Bilgilerinin Firma Dışına Çıkabileceği Endişeleri Hakkında Düşünceleri	611
Tablo 4.22: Katılımcıların Gaziantep Yöresinin Kültürel Yapısının Dış Denetimin Kabulü Açısından Düşünceleri	61
Tablo 4.23: Katılımcıların Bağımsız Dış Denetimin En Etkili Uygulandığı Bölge Hakkındaki Düşünceleri.....	622
Tablo 4.24: Katılımcıların İç Denetimin Varlığı Dış Denetimi Gereksiz Hale Getirir mi Sorusu Hakkındaki Düşünceleri	633
Tablo 4.25: Katılımcıların Dış Denetim ile İç Denetim Etkinliklerinin Karşılaştırılması Hakkındaki Düşünceleri	644
Tablo 4.26: Katılımcıların Uzun Süredir Dış Denetime Tabi Tutulmayan ve İç Denetim Birimi Olan Bir Firmada Aniden Dış Denetim Yaptırma Kararı Alınması Karşısındaki Tutumları	655
Tablo 4.27: Katılımcıların Yaptığı Bir Hatanın İç Denetimde Fark Edilmeyip Bağımsız Dış Denetim Tarafından Fark Edilmesi Karşısındaki Tutumları.....	666

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 4.1: Katılımcıların Cinsiyet Dağılım Grafiği..... 41

Şekil 4.2: Katılımcıların Yaş Dağılım Grafiği..... 41

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Bu çalışmada, Gaziantep ilinde muhasebe ve finans alanlarında çalışanların iç denetim ve bağımsız dış denetime olan bakış açıları değerlendirilmiştir. Bu bölümde denetim ve tarihsel süreçteki gelişimi, denetim teknikleri, iç denetim ve dış denetim kavramları detaylı olarak incelenmiştir.

1.1.Denetim ve Tarihi Gelişimi

Denetimin kelime anlamı, Türk Dil Kurumu (TDK) tarafından; bir görevin yolunda yürütülüp yürütülmediğini anlamak için yapılan araştırma, bakı, teftiş, murakabe, kontrol olarak belirtilmektedir (Web 1).

Denetlemenin hukuksal alandaki karşılığı ise “ hem devlet daireleri ve teşkilatlarının hem de özel hukuk hükümleri baz alınarak kurulan şirketlerin kamu menfaatleri noktasından kanun, nizamname ve statüleri hükümlerine uygun olarak çalışıp çalışmama durumlarının incelenmesidir. (Ramamoorti, 2003).

Günümüzün Birleşik Krallığın temelini oluşturan Anglo-Sakson ülkelerinde bir işletme içerisinde gerçekleştirilen muhasebe işlemlerinin denetim faaliyetlerine auditing denmektedir. Auditing kelimesi denetleme, hesap denetlemesi, mali denetleme gibi anlamlara karşılık gelmektedir. Öte yandan Eski Mısır ve Roma medeniyetlerinde tüm kurumlarda gerçekleştirilen tahsilatlar ve ödemelerin kurumda bulunan uzmanlar tarafından okunarak ve dinlenerek uygunluğunun onaylandığı bilinmektedir (Bozkurt, 1998:17).

Tarihsel süreçte bulunan birçok kalıntılar denetimin M.Ö. 3000 yıllarına kadar uzandığını ortaya koymuştur (Sharkansky, 1991:5). Tarihi kalıntılardan elde edilen bulgulardan yola çıkarak Mezopotamya'da yaşamış birçok krallıkta, krallık tarafından görevlendirilen ve görevi tahıl ambarlarında sayım faaliyetlerini gerçekleştirmek ve ambarlarda görev yapan kişileri kontrol etmek olan kâtipler olduğu bulunmuştur. Elde

edilen bu bulgular, devlet elindeki uygulamaların denetimini ve kamuya ait hesapların kontrol edilmesinin kökenini oluşturmaktadır (Khan, 1995:2). Ayrıca Mısırlılar, Yunanlılar, Çinliler, Persler ve İbranilerin tarihi kayıtlarında bu sistemlere benzeyen uygulamaların yapıldığı belirtilmektedir (Demir, 2006).

Antik Roma Medeniyetinde memurlar tarafından tutulan kayıtların diğerlerinin tutmuş olduğu kayıtlar ile karşılaştırarak bir hesap sorgusu sistemi oluşturmuşlardır. Bu sistemin sonucunda Audit terimi ortaya çıkmıştır. Fakat Roma İmparatorluğu'nun yıkılışıyla beraber bu sistemin yanı sıra birçok mali uygulamalar ortadan kalkmıştır (Lawrence, 1996).

İngiltere'de 1289'da ilk kez mesleki bir unvan olarak "auditor" literatürdeki yerini almıştır. 1581 yılında Venedik'te kurulan "Collegio Dei Rexonati" isimli örgüt ise profesyonel denetçilerin ilk örgütü olarak bilinmektedir (Demir, 2006).

Modern anlamdaki kamu denetiminin orijini ise demokrasinin gelişimiyle doğru orantılı olmuştur. Kamu denetimi demokrasinin gelişmeye başladığı dönemlerde iki farklı şekilde ortaya çıkmıştır. Birincisi krallık hazinesine katılacak gelirlerin denetlenmesi ihtiyacı olarak görülmüştür. İngiltere Kralı I. Edward tarafından devlete ait gelirleri kontrol etmekte görevli memurların işlerini yapıp yapmadıklarını denetlemek amacıyla 1289 yılında denetçiler görevlendirilmiştir. Bu görevlendirme ile denetim uygulamaları birçok alana yayılarak uygulanmaya başlanmıştır (Arkun, 1980:17). İkinci olarak parlamentoların, gelir ve giderler üzerinde söz hakkının olma istekleri doğrultusunda ortaya çıkmıştır. Kral ile parlamento arasındaki bu mücadele demokrasinin gelişiminde önemli bir yer tutarken bununla beraber kamu denetiminin gelişerek modern denetim kavramının oluşmasında temel olmuştur. 1690 yılı İngiltere'sinde ilk olarak Kamu Hesapları Komitesi kurulmuştur. Daha sonra 1866 sayılı kanun ile Sayıştay kurularak kamu maliyesinde parlamento üstünlüğü ilk kez bu dönemde oluşmuştur. Ek olarak bu dönemde, kamu denetçileri hesapları denetlerken doğruluğu ve denkliğinin raporlanması haricinde yapılan harcamaların kanun, tüzük, yönetmelik ve mali kriterlere uygunluğunu da denetlemişlerdir (Abid, 1998:105).

Klasik liberal düşüncenin baskın olduğu dönemlerde, devletin uygulama ve girişimleri kısıtlıydı. 1929 buhranından sonra iktisadi alanda John Maynard Keynes'in görüşlerini temel alan Keynesyen düşüncenin hâkimiyetiyle oluşmaya başlayan refah devleti anlayışı sonucunda devletler, faaliyetlerini ve girişimlerini arttırmışlardır. Faaliyetler ve girişimlerdeki bu artış sonucunda kamu harcamalarında da paralel bir

artış söz konusu olmuştur. Kamu harcamalarındaki bu artışlar ise vatandaş üzerinde vergi yükünü arttırmıştır. Vatandaşlar üzerinde artan bu vergiler ile kamu harcamalarının sorgulanması eskisinden daha fazla üzerinde durulan bir konu olmuştur. Bu kapsamda devletin faaliyet ve girişimlerinin kısıtlı olduğu dönemlerde düzenli şekilde gerçekleştirilen mali denetimler yetersiz kalmaya başlamıştır. Kamu alanındaki bu ilerlemelerin ardından denetim alanında da gelişmeler olmuştur. Bu gelişmelerin başında performans denetimi gelmektedir. Performans denetimi beraberinde işlemlerin denetlenmesinden sonuçların denetlenmesine geçişi ortaya çıkarmıştır. Bu denetleme sistemi ile harcamaların doğruluğu ve uygunluğunun yanı sıra harcamaların sonuçların etkileri de araştırılmaya başlanmıştır. Bu kapsamda harcama sonuçlarının verimliliği, tutumluluğu ve etkinliği araştırılmıştır (Köse, 2007:19).

Dünya’da ekonomik gelişmeler kapsamında muhasebe alanındaki denetimlerde meydana gelen aşamalar Tablo 1.1.’de gösterilmektedir.

Tablo 1.1 Tarihsel Süreçte Denetim (Güredin, 2007:14)

Süreç	Denetim kapsamı	Amaç	Denetlenenler
Sanayi Devrimi	Tamamı (% 100'lük inceleme)	Yanıltmaların tespit edilmesi	İşletmelerin sahipleri
Sanayi Devrimi-1900'ler	Tamamı (% 100'lük inceleme)	Yanıltmaların tespit edilmesi	Ortaklar ve işletmeye borç verenler
1900-1930	Tamamı ve örnekleme başvurma	Bilanço ve gelir tablolarının doğruluğunun tasdik edilmesi	Ortaklar, işletmeye borç verenler ve devlet
1930 - Günümüz	Finansal verilerin örnekleme aracılığıyla incelenmesi	Finansal tabloların doğruluğu ve dürüstlüğü ile ilgili görüş oluşturma	Ortaklar, işletmeye borç verenler, devlet, sendikalar, parlamento, tüketiciler vb.

Kuramda ve uygulamada denetim üzerine dar ya da geniş kapsamda çeşitli tanımlar yapılmaktadır. Bir süreç olduğu kabul edilen denetimin aşamalarını kapsayan bir tanım yapmakta yarar vardır (Bozkurt, 2012).

Genel manada denetim; iktisadi faaliyet ve olayları kapsayan iddiaların, önceden belirlenmiş kriterlere uygunluğunu belirlemek ve sonuçları ilgililere iletmek amacıyla tarafsız bir şekilde kanıt toplayarak, bu kanıtları değerleyen sistematik bir süreç şeklinde tanımlanabilir (Kaval, 2005). Bu tanım kapsamında oluşan ve dikkat çeken özellikler aşağıda sıralanmıştır (Erdoğan vd., 2012:4).

- Denetim ekonomik birimi ya da dönemi kapsayan bilgilere uygulanır.
- Denetimde işletme tarafından sunulan doğruluğu iddia edilen bilgiler, denetçi tarafından doğru kabul edilen ve önceden belirlenmiş kriterler ile kıyaslanır.
- Bu kıyaslamanın yapılabilmesi için yeterli sayıda ve kalitede bilgi toplanır.
- Denetim uzman ve bağımsız olarak kabul gören kişi ya da kişiler tarafından gerçekleştirilir.
- Denetim süreci sonucunda denetim ile ilgili bir rapor düzenlenir.

1.1.1. Denetim Teknikleri

Denetçiler mali rapor ve tabloların doğruluğu ve güvenilirliği konusunda, güvenilir bir denetim sonucuna ulaşabilmek için, farklı denetim teknikleri uygulayarak yeteri kadar kanıt toplar. Başka bir deyimle yeteri kadar kanıt toplayabilmek için değişik denetim tekniklerinden biri veya bir kaçını beraber veya ayrı olarak denetim alanına uygular. Bu kapsamda uygulanabilecek denetim teknikleri şunlardır:

- Sayım ve Envanter İncelemesi
- Belge İncelemesi
- Gözlem
- Bilgi Toplama
- Doğrulama
- Karşılaştırma ve Aritmetik İnceleme
- Analitik İnceleme

1.1.1.1.Sayım ve Envanter İncelemesi

Sermaye Piyasası Kurulu'nun (SPK) X/16 seri numaralı tebliğinin 31. maddesinde denetim teknikleri arasında yer alan "Sayım ve Envanter İncelemesi" tekniği; işletme kayıtlarında yer alan fiziki varlıkların ve belgelerin mevcut olup

olmadığının tespitidir. Ayrıca tespit edilen bu belge ve varlıkların işletmeye ait olup olmadığının doğrulanması da bu tekniğin kapsamındadır. Bu teknik kapsamında yer alan belgeler ve işletme kayıtlarında yer alan fiziki varlıklar ifadeleri karşımıza “fiziki sayım” ve “kaydi sayım” ayrımını çıkarmaktadır. Varlıkların var olan konumlarında fiziki olarak sayımına fiziki sayım denirken, varlıkların resmi kayıtlarda sayılarak tespitine ise kaydi sayım denmektedir (Yavaşoğlu, 2001:91). Fiziki ve kaydi sayım sonuçları benzer çıkarak birbirini doğrulamalıdır. Ayrıca tespiti saptanan varlıkların firmaya ait olup olmadığının belirlenmesinde tek başına Sayım ve Envanter İncelemesi tekniği yetersiz kalabilmektedir. Bu durumda bu teknik ile beraber Belge İncelemesi tekniğinin de kullanılması gerekmektedir. Belge İncelemesi, firmanın bile olsa elinde hali hazırda bulunmayan varlıkların durumu ile ilgili bilgi sağlanması açısından önemli ve gerekli bir denetim tekniğidir.

Alacak ve hisse senetleri, tahviller, kasa, stok, bina, demirbaş, makine ve tesisler gibi varlıkların tespitinin yapıldığı Sayım ve Envanter İncelemesi tekniği maddi varlıklara uygulanabilen bir tekniktir. Örnek olarak; kasada olan paranın denetçi tarafından görülerek sayımının yapılması paranın mevcut olduğunu kanıtlamaktadır (Kepekçi, 1996:93).

1.1.1.2. Belge İncelemesi

Muhasebenin firmada gerçekleştirilen mali hareketleri kayıt etmesi, belgeler üzerinden yapılmaktadır. Firmada gerçekleştirilen tüm muhasebe kayıtlarının belgelenmesi gereklidir. Denetim sırasında bu belgelerin incelenmesi ile yapılan kayıtların doğruluğu dolayısıyla mali tabloların doğruluğu teyit edilmiş olur.

Müşteri faaliyeti ve mali tablolarla ilgili tüm belgelerin içerik ve kayıtlara uygunluk açısından ayrıntılı olarak incelenmesine belge incelenmesi denmektedir (Resmi Gazete, 1996. md31). Bu tanıma göre belge incelenmesi tekniği, belgenin kapsamının incelenmesi ve kayıtlara uygunluğunun belirlenmesine tabi tutulmasını gerektirmektedir. Belgelerde yer alan bilgilerin doğruluğu ve yazılı olması gerekli iken eksik yazılmış bilgilerin tespit edilmesine ise içerik incelenmesi denmektedir. İçerik incelenmesi yapılırken belgenin; firmaya ait olma durumu, şekilsel uygunluğu, sahte ya da muhteviyatı itibarıyla yanıltıcı belge olma durumu, üzerinde işlem yapılma durumu, yasal kriterlere uygunluğu ve amaca uygunluk ve tutarlılık gibi konular incelenmektedir. İkinci aşamada ise firmaya ait belgenin kayıtlara uygun olup olmadığı incelenmektedir. Bu aşamada belgede bulunan bilgilerin ve miktarların,

belgeye istinaden oluşturulan muhasebe kayıtlarının uygunluğu incelenmektedir (Yavaşoğlu, 2001:94).

1.1.1.3.Gözlem

SPK'nın X/16 seri numaralı tebliğinin 31. maddesinde yer alan tanıma göre; bir faaliyetin gerçekleştirilmesi sırasından denetçinin hazır bulunmasına gözlem denmektedir. Bu teknikte denetçi firmanın faaliyetlerine bizzat katılmamakta, söz konusu faaliyete tanıklık etmektedir. Denetçi gözlem uygulamasını gerçekleştirirken firmadaki personele, işlemlere ve faaliyet süreçlerine nezaret eder. Bu nezaret işlemi ile firma faaliyetlerinin hangi aşamalardan geçtiği ve faaliyet sırasında personelin hangi işlemleri yaptığını gözlemlemektedir (Özer, 1997:255). Bu gözlem uygulaması ile denetçi firmada gerçekleştirilen veya gerçekleştirilecek faaliyetlerin uygulama süreçleri hakkında fikir sahibi olarak denetleme hakkında önemli ipuçları sağlamaktadır. Aksaklık, kaçak veya hilelerin olma ihtimalinin olduğu olay, süreç ve prosedürleri dikkatli bir şekilde inceleyen denetçi, yapmış olduğu gözlem sonucunda elde ettiği bilgilere göre denetim planlamasına yön verir.

1.1.1.4.Bilgi Toplama

SPK'ya göre Bilgi toplama yöntemi, denetçilerin, iç denetçileri de kapsayan yetkililerden bilgi alma faaliyeti olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca Bilgi toplama tekniği Soruşturma veya Soru Sorma tekniği olarak da adlandırılmaktadır (Kepekçi, 1996:97; Ataman vd., 2001:49; Türker vd., 2003:85). Bilgi Toplama yönteminde, firmanın mali kayıtları ve belgeleri ile ilgili gerekli açıklık olmadığı durumlarda firma çalışanlarına sözlü veya yazılı olarak sorular yönlendirilir. (Maliye Hesap Uzmanları Derneği; 1999:40). Denetim faaliyetinin tüm aşamalarında kullanılabilen bu teknik ile elde edilen bilgiler tek başına yetersiz kalabileceğinden diğer denetim teknikleriyle doğrulanmalıdır.

Bilgi Toplama faaliyeti sırasında soruların yöneltme tarzı ve içerikleri kırııcı, incitici veya suçlayıcı olmamalıdır. Soru yöneltilen kişilerin bilgi ve görgü düzeyi ne olursa olsun uygun bir dille yaklaşılmalıdır. Aksi takdirde denetim süreci olumsuz etkilenebilir (Özer, 1997:257). Soru yöneltme tarzının yanında dikkat edilmesi gereken diğer bir önemli hususta yöneltilen soruların içeriğidir. Soruların içerikleri yöneltilen kişinin hakim olduğu konulardan seçilmeli ve elde edilecek cevabın başka metotlar ile öğrenilebileceği sorular seçilmemelidir. Aksi halde denetçinin yanlış

kişilere sorduğu gereksiz sorular, denetçinin saygınlığı ve otoritesini zedeleyebilmektedir (Ataman vd., 2001:49).

1.1.1.5.Doğrulama

Denetçinin belirlediği kapsamda müşteri dışında bir kaynaktan müşterilerin yazılı talebiyle bilgi istenmesi ve bu bilginin doğrudan denetçiye iletilmesi işlemidir (SPK, 1995:565).

Doğrulama uygulaması ile elde edilen verilerin gerekli koşullara uygun olarak yapıldığında güvenilirlik derecesi oldukça yüksektir. Bu kapsamda en önemli husus, bilgisinden yararlanan üçüncü kişinin, kendisinden istenileni anlayabilecek ve hazırlayabilecek seviyede olması ve bilgiyi hatasız olarak elde edebileceği muhasebe kayıt düzenine sahip olması gerekmektedir (Güredin, 1993:128). Bu tekniğin gerçekleştirilmesinde aşağıdaki işlemler yapılmaktadır:

- Denetçinin firma adına hazırlamış olduğu ve istenilen bilgilerin sorulduğu teyit mektupları firma yönetimine de imzalatılarak bizzat denetçi tarafından üçüncü şahıslara posta yoluyla iletilir.
- Mektubu alan üçüncü şahısların denetçi tarafından sorulan sorulara vermiş olduğu cevaplar direk olarak denetçiye gönderilir.
- Gelen cevaplara bakılarak firmanın kayıtları ile karşılaştırılarak var ise farklılıklar belirlenir.

Bilgi isteme türüne göre olumlu ve olumsuz doğrulama olmak üzere iki farklı doğrulama türü vardır. Olumlu doğrulama metodunda üçüncü şahıstan denetlenen firmada yer alan verileri bildirilerek, bu verilere cevap vermesi beklenir. Olumsuz doğrulama metodunda ise yalnız kendisine gönderilen bilgilerin yanlış olması durumunda cevaplanması istenmektedir.

Olumlu veya olumsuz doğrulama metotlarının hangi durumlarda gerçekleştirileceği denetçi tarafından kararlaştırılır. Alacak, stok, borç, peşin ödemeler benzeri denetim alanlarında, çok fazla hareketin olduğu, yüksek meblağa sahip olan, önemli seviyelerde hata ve düzensizliklerin beklendiği ve cevaplamalar ile ilgili tereddütlerin yaşandığı konularda denetçiler olumlu doğrulama metodunu kullanabilir. Buna karşılık bilgisi sorulan hesap kalanı sayısının fazla ve her bir bakiye miktarının

da çok düşük seviyelerde olduğu durumda iç kontrol sisteminin de yeterince etkin olması şartıyla olumsuz doğrulama yapılabilmektedir.

1.1.1.6.Karşılaştırma ve Aritmetik İnceleme

Aralarında uygunluk olması gereken tutarların karşılaştırılması, tutar aktarımlarının kontrol edilmesi, kayıt ve belge düzenlerindeki tüm aritmetik işlemlerin doğruluğunun incelenmesine “Karşılaştırma ve Aritmetik İnceleme” denmektedir”(Resmi Gazete, 1996. md31).

Bu teknik Karşılaştırma ve Aritmetik İnceleme olarak iki alt başlıkta incelenebilir. Karşılaştırma bölümü muhasebe tekniği açısından aralarında ilişki olan ve birbirleriyle etkileşim içerisinde bulunan hesap kalemlerinin ilişkilerini ve tutar aktarımlarını incelemektedir. Bu teknik ile tekdüzen hesap plana ait olan bir hareketin birden fazla hesap üzerine kaydedilmesini (çift taraflı kayıt sistemi) ve karşılaştırma yöntemiyle denetim faaliyeti gerçekleştirme imkanı sağlamaktadır. Örnek olarak; Finansman Giderleri hesabı, Banka Kredileri hesabıyla ilişkili iken, Birikmiş Amortismanlar ve Amortisman Giderleri hesapları ise Maddi Duran Varlıklar ile ilişkilendirilmiştir.

Karşılaştırma yöntemiyle kontrolleri yapılan önemli bir işlem de Tutar Aktarımlarıdır. Yevmiye defterinde bulunan tutarlar defter-i kebirde, defter-i kebirde bulunan rakamlar da mali tablolara aktarılarak söz konusu aktarım ile mali tabloların şekillenmesine büyük bir katkı sağlanmaktadır. Denetçi, tutar aktarım işlemlerini özenle ve oldukça dikkatli bir şekilde kontrol etmelidir. Çünkü bakiyelerin alınması, defter aktarımları, hesapların kapatılması gibi işlemler matematiksel hata ve hilelerin en yoğun yapıldığı işlemlerdir (Özer, 1997:276).

Aritmetik İnceleme kısmı ise, firmanın gerçekleştirdiği hesaplama işlemlerinin denetçi tarafından tekrar hesaplanmasıdır (Yavaşoğlu, 2001:94). Muhasebe işlemleri çoğunlukla aritmetik işlemlere dayalı olduğundan dolayı hata ve yolsuzluk ihtimali yüksek olmasından dolayı denetçi yeniden hesaplama yöntemine başvurmaktadır Fakat bu hesapla yöntemi sırasında muhasebe hesaplarında yüzlerce, hatta binlerce veri bulunmasından dolayı denetçi tüm verileri tekrar gözden geçirme sırasında birçok zaman ve kaynak israf edebilir. Bu sebeple denetim işlemini ana başlıklar halinde gruplandırarak gerçekleştirir. Bu gruplandırma işlemi sırasında ana başlıklar örneklem alma metoduyla kontrol edilmektedir (Ataman vd., 2001:47).

Yeniden hesaplanma işleminin yapılması sırasında gereken başlıca işlemler aşağıda yer almaktadır.

- Yevmiye ve büyük defterin sayfa toplamlarının tespiti,
- Amortismanlara ait şüpheli alacak karşılıklarının yeniden hesabı,
- Değer düşme karşılıklarının yeniden hesabı,
- Envanter listelerinde bulunan aritmetik işlemlerin tekrar yapılması,
- Ücret bordrolarında bulunan aritmetik işlemlerin tekrar yapılması,
- Kar payı ve ikramiyelerin tekrar hesaplanması (Kepekçi, 1996:96).

1.1.1.7. Analitik İnceleme

SPK'nın yaptığı tanımlamaya göre Analitik İnceleme, hesap ve işlemler de, var ise önemli farklılıkların tespiti amacıyla, cari yıla ait hesapların aylık ya da yıllık olacak şekilde randıman, verimlilik, üretim ve tüketim, kapasite kullanımları bakımlardan, önceki yıla ait hesap ve işlemler ile bütçe verileri ile ya da sektör ortalamaları ile oran ve trend analizleri gibi istatistik yöntemleri kullanılarak karşılaştırma ve değerlendirilmesidir (Resmi Gazete, 1996. md31).

Maliye Bakanlığının yapmış olduğu tanımda ise; firmaya ait hesap ve işlemlerde oluşması gereken normal sonuçlarda var ise sapmaların olup olmadığının tespiti amacıyla, cari yıla ait hesapların aylık ya da yıllık olarak randıman, verimlilik, üretim ve tüketim, kapasite kullanımı bakımlarından, önceki yıla ait hesap ve işlemler ile, kapasite raporlarında yer alan sonuçlar ile, bütçe verileri ya da sektör ortalamaları ile, teknolojik faktörler göz önüne alınarak oran ve trend analizleri benzeri istatistiki metotlar uygulanarak sonuçların olması gerekenler ile değerlendirilmesi ve karşılaştırılması şeklinde ifade edilmiştir (Resmi Gazete, 1990. Md15-f).

Bu tanımlamalardan daha farklı olarak diğer bir tanım ise, analitik inceleme metodu ile toplanan verilerin “beklentileri gerçekleştirip gerçekleştirmediğine bakma” olarak yapılmıştır (Ataman vd., 2001:50). Analitik inceleme metodu kapsamında mali tabloların analizi için oran analizi, trend analizi ve yüzde analizi gibi metotlar kullanılmaktadır. Bu analizler muhasebelerden doğrudan elde edilen veriler olmayıp, muhasebeye ait bilgilerin denetçi tarafından işlenmesi sonucu ortaya çıkan verilerdir.

Denetçi tarafından elde edilen bu bilgiler;

- Sektör verileriyle
- Önceki yılların benzer verileriyle,
- Firma tarafından belirlenen ve beklenen sonuçlarla,
- Denetçi tarafından belirlenen ve beklenen sonuçlarla,

Finansal olmayan veriler tarafından ortaya konulan bu sonuçların beklenen sonuçlarla karşılaştırılması sonucunda büyük sapmaların varlığının tespiti yapılır (Bacacı, 2006:62). Bu tespitin denetçiye sağlamış olduğu en büyük yarar ise denetim uygulamasında üzerinde durulması önemli yerlerin tespit edilmesidir (Yavaşoglu, 2001:95). Fakat bu durumda dikkat edilmesi gereken faktörlerden en önemlisi firmada gerçekleşen yapısal değişiklikler, teknolojik gelişmeler ve sonuçları değiştirebilecek diğer faktörlerin denetçi tarafından göz önünde bulundurulmamasıdır.

1.2.İç Denetim

Küreselleşme ile birlikte bazı riskler ortaya çıkmıştır. İşletmeler bu riskleri minimuma indirmek zorunda kalmıştır. Oluşan bu durum, düzenlenen mali tablolarındaki denetlemeleri kapsayan dış denetimin yanı sıra, ortaya çıkabilecek riskleri engellemek veya azaltmak amacıyla bir denetim anlayışını zorunlu kılmıştır. Örgüt faaliyetlerinin aksine finansal tabloların üzerine odaklanan dış denetimin işletmeyi ortaya çıkabilecek risklerden korunması beklenmemektedir. Bu sebeple standartlar kapsamında ve sistemli olarak işleyen bir iç denetim biriminin veya birimlerinin kurulması zorunlu bir hal almıştır (Aslan, 2010: 65).

Türkiye İç Denetim Enstitüsü'nün yaptığı tanımlamaya göre iç denetim; “Bir kurumun faaliyetlerinde gelişim sağlamak ve onların değerlerini arttırmak amacıyla bağımsız ve tarafsız bir güvence ve danışmanlık uygulamasıdır. İç denetimin amacı firmanın risk yönetim, kontrol ve yönetim aşamalarının etkinliğinin değerlendirilmesi ve geliştirilmesi amacıyla sistemli ve disiplinli bir yaklaşım getirerek kurumun amaçlarına ulaşmasına yardımcı olmaktır.” şeklinde tanımlanmıştır (Türkiye İç Denetim Enstitüsü, 2008: 7).

Türkiye İç Denetim Enstitüsü'nün de belirttiği gibi iç denetim güvence ve danışmanlık uygulamalarının yerine getirilmesidir. İç denetçiler gerçekleştirdikleri uygulamalar sonunda elde ettikleri bilgilerin doğruluğu konusunda yönetime güvence

verir. Ancak bu güvence tam olarak kesinlik taşımamaktadır. İç denetçilerin diğer faaliyetlerinden birisi de işlerin etkin ve verimli yürütülmesini sağlamak ve ortaya çıkabilecek riskleri en aza indirmek amacıyla yöneticilere danışmanlık faaliyetlerinde bulunmaktır.

İç denetimin bir diğer tanımı ise firmaya hizmet sağlamak maksadıyla kuruluşun uygulamalarını inceleyerek değerlendirmek amacıyla firmanın bünyesinde oluşturulan bağımsız bir değerlendirme işlemidir (Özeren, 2000: 1). İç denetimde de dış denetime benzer şekilde bir denetim planlaması, toplanan verilerin değerlendirilme ve gözden geçirilmesi, denetim sonucunda elde edilen bilgilerin yönetim kademesine raporlanması ve izlenmesi gibi sistematik bir yol izlenmektedir (Ulutaş, 2007: 30) İç denetimin kapsamı firmanın muhasebe, hukuk ve performans açısından daha önce belirlenen kriterlere yönelik oldukça geniş bir değerlendirilme ağını içermektedir (Önder, 2008: 18).

İç denetim örgüt bünyesinde bağımsız olarak yapılan bir değerlendirme olmasının yanı sıra iç kontrol sisteminin etkinliğini ölçmek amacıyla da yönetime yardım eder. Bu hizmeti sağlarken iç denetim aşağıdaki uygulamaları yapmalıdır (Yörüker, 2004: 9):

- İç kontrol sistemini analiz ederek bir denetleme programı oluşturur.
- Belirlenen hedeflere maliyeti en düşük ve verimli olacak şekilde ulaşabilmek için kontrolleri belirleyerek değerlendirir.
- Elde edilen bulguları ve bulgular sonucunda ortaya çıkan sonuçları raporlayarak gerektiğinde tavsiyelerde bulunur.
- İncelemeyi içeren sistemlerdeki kontrollerin güvenilirliği hakkında görüş bildirir.
- Örgüt içerisindeki iç kontrol sisteminin tamamını değerlendirerek bir güvence verir.

1.2.1. İç Denetimin Kapsamı ve Amaçları

İç denetim; faaliyetlere güvence verme, objektif şekilde bilgi sağlama, faaliyetlerin iyileştirilmesi ve sürekli geliştirilmesi yönündeki önerileri ile danışmanlık yapmayı amaçlamaktadır (Maliye Bakanlığı, 2015).

İç denetim uygulaması, şirket yönetimi, operasyonları ve bilgi sistemleriyle alakalı olarak maruz kaldıkları riskleri; operasyonların verimliliğini ve etkinliğini, mali ve operasyonel bilgilerin güvenilirliğini ve bütünlüğünü, işletme organizasyonuna ait politikalara, prosedürlere ve yasalara uygunluğunu, işletmeye ait varlıkların korunması kapsamında değerlendirmektedir. İç denetim faaliyetini gerçekleştiren iç denetçiler, risk yönetimi sonuçlarını da kaynak olarak ortaya çıkabilecek risklerin belirlenmesi ve yönetilmesinin uygunluğu ve etkinliğini değerlendirirler. Bunun yanında iç denetçiler, firmanın etik değerleri, performans yönetimi, kontrol bilgisi benzeri alanlarını da değerlendirmekte görevlidirler (Web 2).

İç denetim faaliyetlerinin işletme organizasyonundaki yeri, bir organizasyonun içerisindeki bağımsız bir değerlendirme uygulaması olarak kurularak, kurumun faaliyetlerinin kontrolü ve değerlendirilmesinin yapıldığı birim olarak değerlendirilebilir. Bu bakış açısıyla iç denetim; organizasyon bünyesinde bağımsız olarak kurulan ve işletme faaliyetlerini bağımsız olarak denetleyen, analiz eden ve değerlendiren bir uygulama olarak ifade edilebilir. İç denetimin amacı kontrol edilen faaliyetlerle ilgili olarak objektif analiz, değerlendirme, tavsiye ve yorumlar yapmak ve yönetim biriminin tüm üyelerine yükümlülüklerini etkin bir biçimde yerine getirme konusunda yardımcı olmaktır. İç denetim yönetimin hedeflerinin gerçekleşmesinin yanında gittiği konusunda yeterli güvence sağlamada yararlanan bir yönetim aracıdır. Bu sebeple iç denetim yapısının etkinliği ve yeterliliği firmanın yönetiminin sorumluluğundadır (Web 3).

İç denetimin temel amacı, bir firmayı yönetmek ile yükümlü kişilerin sorumluluklarını etkili bir biçimde uygulamalarına yardımcı olmaktır. İç denetim, firmaya ait varlıkların her türlü hile ve zarara karşı korunması, uygulamaların belirlenmiş politikalar ile uyumunun araştırılması ve işletmedeki kontrollerin ölçülmesi ve bunların değerlendirilmesini hedef alan, işletme yönetiminin görev ve yükümlülüklerini etkin bir şekilde yerine getirmelerinde yardımcıdır (Akpınar, 2010).

Bir firma veya örgütsel organizasyonda gerçekleştirilen faaliyet ve uygulamaların yönetimden farklı olarak, tarafsız bir tutumla değerlendirilmesinde iç denetim oldukça önemli bir rol oynar. Faaliyetlerin kontrol edilmesi, ortaya çıkabilecek risklerin yönetimi ve kurumsal yönetim süreçleriyle ilgili olarak bağımsız ve tarafsız güvence sağlamak ve danışmanlık fonksiyonunu içeren iç denetim, firma veya organizasyonlar da yönetsel hesap verebilirliğin yerleşmesinde önemli bir katkı sağlar. İç denetim, firma veya örgütsel organizasyonda uygulamalara ilişkin ortaya

çıkabilecek risklerin bilinerek iyi yönetilmesi ve bu risklere karşı iç kontrollerin varlığı ve etkinliği gibi konulara yönelmektedir (Adiloğlu, 2011).

1.2.2. İç Denetimin Önemi

İç denetim faaliyeti, firma yönetimine denetleme sonunda elde edilen bilgilerle güvence ve danışmanlık hizmeti sağlamaktadır. Denetleme sonunda firma yönetimi, firmanın hedef ve amaçlarına uygun şekilde kaynakların etkin, ekonomik ve verimli olarak kullanımı, firma uygulamalarının yönetmeliğe uygunluğu, firmaya ait varlıkların korunması ve firma içi kontrollerin yeterliliği, firmanın bilgi eldelerinin güvenilirliği gibi konularda güvence ve danışmanlık elde etmiş olur. Denetim faaliyeti sonucunda elde edilen bu güvence ve danışmanlık uygulaması devlete, kamu ve firma ile ilgili kişiler ve kurumlara karşı da sağlanmış olur. İç denetim faaliyeti, devamlı ve disiplinli bir risk değerlemesini baz alan bir denetim anlayışını benimsediğinden firmalar için etkili risk yönetiminin kurulmasında önemli rol oynamaktadır (Kurnaz ve Çetinoğlu, 2010).

Tarafsız ve objektif bir iç denetim uygulaması, risk yönetimi ve iç kontrol süreçlerinin uygulanması ve dizaynındaki etkinliği değerlendirirken, sistemli ve disiplinli bir yaklaşım ile yönetim kademesine destek olur. İç denetim uygulaması ile iç kontroller ve risk yönetim süreçlerinin tarafsız olarak değerlendirilmesi ile yönetim kademesine ve hissedarlara firmanın ortaya çıkabilecek risklerinin uygun bir şekilde yönetildiği ile ilişkili bağımsız bir güvence sağlanır (Web 2).

Önemi gün geçtikçe artan bir işlev olan iç denetim faaliyeti, günümüzde firmaların hedeflerine ulaşmasında yönetim kademesinin temel yardımcılarından birisi haline gelmiştir. İç denetim uygulaması bireysel ve hata merkezli klasik yaklaşımların terk edildiği, süreç merkezli ve anahtar ifadesi “değer yaratmak” olan yeni bir yaklaşımla aktif rol üstlenmektedir. Firmaların yönetim kademelerinin öncelikli olarak bu yönde bir beklentisi olmalıdır. Daha farklı bir deyişle yönetim kademesinin katma değer beklentisinde olabilmesi için, iç denetim uygulaması hakkında yeterli bilgiye ve birikime sahip olmaları gerekliliğidir. İç denetim faaliyetini gerçekleştiren iç denetçilere yönetim kademesini bilgilendirmede ve aydınlatmada büyük görevler düşmektedir. İç denetçilerin görevi görev ve yükümlülükleri ile katma değer yaratma işlevlerini yönetim kademesine anlatmak, onları bu konularda bilgilendirerek farkındalık yaratmaktır. İç denetçilerin bu işlevleri yapabilmesi için ise yetkinlikleri, teknolojileri ve metodolojilerinin yeterli olması gerekmektedir (Erdoğan vd., 2012).

1.2.3. İç Denetim Türleri

İç denetim, denetim faaliyetlerinin bir veya birden fazlasını kapsayacak biçimde risk odaklı olarak yapılmaktadır. Ek olarak bir uygulama veya bir konu tüm birimlerde denetim kapsamına alınabilir. İç denetim uygulaması birçok denetim türünü kapsamaktadır (Aksoy, 2008: 83). İç denetim türleri genel olarak uygunluk denetimi, sistem denetimi, performans denetimi, mali denetim ve bilgi teknolojisi denetimi olmak üzere 5 kategoride incelenmektedir (Maliye Bakanlığı, 2015).

Uygunluk Denetimi: Kuruluşların uygulama ve işlemlerinin ilgili kanun, tüzük, yönetmelik ve diğer mevzuata uygun olup olmadığının denetimidir. Uygunluk denetimi, bir firmanın mali işlemleri ve diğer etkinliklerinin daha önceden belirlenen politikalara, kurallara ve mevzuata uygunluğunun incelenmesidir (Kurnaz ve Çetinoğlu, 2010). Uygunluk denetiminin amacı, işlemi gerçekleştirenlerin belirli bir otoritenin koyduğu kurallara uyma derecelerinin tespitidir. Uygunluk denetiminde daha önceden belirlenmiş kriterler olarak kabul gören kurallar uygulamada tepe yönetimleri ve devlet kurumları olmak üzere iki farklı grup tarafından oluşturulmaktadır. Firmalar kendi içindeki düzeni sağlayabilmek adına çalışanların uyması gereken kuralları belirlemek zorundadır. Bu kuralların uygulanıp uygulanmadığını tespit etmek için ise denetim uygulamasına ihtiyaç duymaktadırlar. Bu firma içi denetim faaliyetleri iç denetçiler tarafından yapılmaktadır. Bunun yanı sıra devlete ait kurumlar ise kendileri ile ilgili konular dahilinde gerekli olan kuralları belirler. Bu kuralların uygulanıp uygulanmadığını denetlemek adına ise kendi denetçilerini görevlendirir. Kısaca bu denetim kapsamına özel firmaların yanı sıra devlet kurumları da girmektedir (Bozkurt, 2012).

Hile Denetimi: Bu denetim faaliyeti hile, sahtekârlık, yolsuzluk, usulsüzlük gibi kasıtlı olarak yapılan düzensizliklerdir. IIA (Uluslararası İç Denetim Enstitüsü) tarafından yapılan tanım ise; hile, sahtekârlık, emniyeti kötüye kullanma olarak tanımlanabilecek her türlü hukuk dışı faaliyettir ve bu faaliyetler yalnız şiddet tehdidi veya fiziki güç kullanımının uygulanmasına bağlı değildir. Hile; maddi olarak para, mal ya da hizmet sağlamak, hizmet kaybı ya da ödeme gerçekleştirilmemek, kişisel ya da yapılan iş ile ilgili avantaj elde etmek maksadıyla çeşitli kişiler veya kurumlar tarafından yapılabilmektedir. IIA tarafından yayınlanan Mesleki Uygulama Standartlarına göre iç denetçiler, hile belirtilerini tespit edebilecek kadar yeterli bilgi ve birikime sahip olmalıdır. İç denetçiler, firma içindeki hilenin muhtemel büyüklüğü ile bağlantılı olarak iç kontrol sisteminin uygunluk ve yeterliliğinin

değerlendirilmesini yapmalıdır. Ayrıca bu hilelerin önlenmesinde yönetim kademesine yardımcı olma yükümlülükleri vardır (Adiloğlu, 2011).

Performans Denetimi: Yönetim kademelerinin tümünde gerçekleştirilecek faaliyet ve uygulamaların planlanması, uygulanması ve kontrolü sırasındaki etkinlik, ekonomiklik ve verimlilik açısından değerlendirilmesidir. Performans denetimi, firma ya da kurumda çalışan personelin görevini uygularken kullandıkları mali, fiziki ve beşeri kaynakların ekonomiklik, etkinlik ve verimlilik durumlarının değerlendirilmesi işlemidir (Kurnaz ve Çetinoğlu, 2010). Firmanın yönetim kademelerinin tamamında yapılan faaliyet ve uygulamaların planlanması, uygulanması ve kontrol edilme aşamalarının etkinliği, ekonomikliği ve verimliliğinin değerlendirilmesine performans denetimi denmektedir. Performans denetiminin amacı firmalardaki kaynak yönetiminin kalitesini arttırmaktır. Ayrıca kaliteli ve iyi yönetim uygulamalarını belirlemek ve geliştirmek adına yönetim kademesine katkıda bulunmaktır. Tüm bu amaçlar ile firma yönetiminin uygulamalardan ve bu uygulamaların sonuçlarından dolayı ortaya çıkan hesap verme yükümlülüğünün gelişimine katkıda bulunmuş olmaktadır (Web 4).

Mali Denetim: Gelir, gider, varlık ve yükümlülükler ait hesap ve uygulamaların doğruluğu ile mali tablolar ve sistemlerin güvenilirliği konusunun değerlendirilmesidir. Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri baz alınarak bir firmanın finans (mali) tablolarının, mali durumu ve faaliyet sonuçlarının doğru, dürüst ve yasal düzenlemelere uygun olup olmadığının denetlenmesine mali denetim denir (Erkan, 2012). Mali denetim bir firmanın mali raporlardaki verilerinin, denetleme faaliyetinin gerçekleştiği birimin varlık ve sorumluluklarının gerçek değeri ile mali kaynakları ile varlıklarının yönetimiyle tahsis edilen bütçe ödeneklerinin uyumluluğunun değerlendirilmesidir. Yapılan denetim faaliyetinde birden fazla işlem hatası tespit edilmesi durumunda kayıtların doğruluğu, mevzuata uygunluğu ve düzenliliği üzerine hesapların denetlenmesinde mali şeffaflık açısından fayda vardır (Toroslu, 2014).

Bilgi Teknolojisi Denetimi: Denetleme faaliyetinin gerçekleştiği birime ait elektronik bilgi sistemlerinin sürekliliği ve güvenilirliğinin değerlendirilmesidir. Bilgi teknolojisi denetimi, firmaların elektronik bilgi sistemlerinin güvenilirliği ve sürekliliğinin değerlendirilmesi, bilgi teknolojileri altyapısına dayanan kontrollerin değerlendirilmesi aşamalarını kapsamaktadır. Bilgi teknolojileri denetimi, firma içi denetimlerden mali denetim, iç kontrol değerlendirmesi gibi diğer denetimlere destek

sağlayabilir. Ayrıca direk olarak mali ya da iç kontrol ortamından kaynaklayabilecek risklerin değerlendirilmesinde de kullanılabilir (Adiloğlu, 2011). IT (Bilgi teknolojileri denetimi), firmaların veya organizasyonların sahip oldukları bilgi teknolojisi kaynaklarının değerlendirilmesi aşamasıdır. Bu kapsamda bilgi teknolojisiyle ilgili etmenlerin koruma altında olduğu, teknolojik verilerinin doğruluğu ve bütünlüğünün sağlanması ve firmanın veya kuruluşun amaçlarına ulaşılabilirliğinin incelenmesi gerekmektedir. Bilgi Teknolojisi denetimi araç ve kaynakların karşılaşılabileceği riskleri belirleyerek, bu riskler ile ilgili gerekli bilişim sistemleri için kullanılan kontrol standartları, politikaları ve süreçlerinin incelenerek bu süreçler ile ilgili geliştirilecek ek kontrol çalışmalarının tanımlanması, ortaya çıkabilecek olumsuzluklar sonucu kayıpların minimize edilmesi amaçlanmaktadır (Aksoy, 2002). Bilişim teknolojisindeki gelişmeler sonucunda sağlanan yararlar beraberinde işletmelerde verimliliği arttırmış ve çok daha hızlı işlem geliştirme ve bu gelişmeler sonucunda zaman ve maliyetlerden birçok tasarruf sağlanmıştır. Ancak bilişim teknolojilerindeki bu gelişmeler ile beraber ticarete yöntem ve tekniklerde yoğun kullanım alanı bulmasıyla karmaşık bir yapıya sahip olan bilişim teknolojilerinin nasıl kontrol altına alınacağı konusundaki tartışmalar gündemdeki yerini korumaktadır. Özellikle bankalar gibi birçok işletmeler bilişim teknolojileri ve sistemlerini doğrudan yönetsel karar alma süreçlerinde kullanmaya başlamıştır. Bu sebeple bu tarz bilişim teknolojilerini yoğun kullanan işletmelerin bu bilgi teknolojilerinin kullanım süreçleri içerisinde elde ettikleri ve ürettikleri bilgilerin güvenilirliği ve doğruluğunun sağlanması oldukça önemlidir (Aksoy, 2002). Ayrıca bilişim teknolojisindeki gelişmeler iç denetim mesleğini büyük oranda etkilemiştir. Bu teknolojik gelişmeler firmaların günlük işlemlerinin yürütülmesinden mali tabloların üretilmesine kadar birçok uygulamada kullanılmaya başlanmış ve elde edilen veya üretilen bilgilerin elektronik ortamda işlenerek saklanması nedeniyle elektronik ortamların denetimlerinin yapılması kaçınılmaz olmuştur. Denetim faaliyetlerinin manuel yöntemlerle gerçekleştirildiği durumlarda hem firmanın kullandığı teknolojiye dayalı muhasebe sistemlerinin denetlenmesi, hem de denetim sürecinin etkinliğinin artırılması konusunda yetersiz kalmaktadır. Denetim faaliyetlerinde bilişim teknolojisinin kullanımı ile denetçilerin daha aktif olarak bilişim teknolojilerini kullanmaya çalışmaları ve anlamaları, denetim faaliyetlerinde kullanılacak verilerin güvenilirliği ve geçerliliği gibi konularda fikir sahibi olmalarını gerektirmiştir (Önce ve İşgüden, 2012).

1.2.4. İç Denetimin İşlevleri

IIA tarafından Haziran 1999'da kabul edilen iç denetimin tanımına göre, iç denetimin danışmanlık hizmeti verme ve güvence sağlama konusunda iki işlevi vardır (Erkan, 2012).

1.2.4.1. Güvence Sağlama İşlevi

İç denetim uygulamasının klasik olarak nitelendirilecek işlevi güvence sağlama işlevidir. Güvence sağlama işlevi sayesinde firmanın risk yönetimi, yönetim ve kontrol süreçleri ile ilişkili olarak bağımsız bir değerlendirme sağlamak için elde edilen bulgular objektif bir şekilde değerlendirilir. İç denetçiler güvence sağlama işleviyle bir süreç, sistem ya da başka konular hakkında tarafsız bir kanaat veya görüş bildirebilmek için, elde ettikleri verileri objektif olarak değerlendirme imkânı bulur. İç denetimin güvence sağlama işlevi kapsamında, firmayı büyük zararlara uğratabilecek risklerin tespiti ve bu risklerin oluşmadan önce engellenmesi mümkün olabilecektir. Ayrıca özellikle firmanın yönetim kademesine bildirilen faaliyetlerin risklerinin raporlamalarıyla oluşabilecek bu tür risklerin azaltılmasının sağlanması konusunda oldukça önemlidir. Firmalarda iç denetim uygulamaların yapılmadığı durumlarda ise, ortaya çıkabilecek riskleri önceden tespit edilmesi ve bu risklere karşı gerekli önlemlerin alınabilmesinin büyük oranda azalacağı bir gerçektir.

1.2.4.2. Danışmanlık İşlevi

Danışmanlık hizmetleri, bir yönetim sorumluluğu üstlenmeden, bir firmanın uygulama ve faaliyetlerini geliştirerek onlara değer katma amacıyla hareket eden, nitelik ve kapsam açısından denetlenen faaliyetleri ve bunlarla ilişkili hizmetleri içermektedir. Danışmanlık hizmetlerinin kapsamı; metot ve yol göstermek, öneride bulunmak, yapılacak işleri kolaylaştırmak ve eğitim vermektir. Fakat bu hizmetler gerçekleştirilirken herhangi bir yönetim sorumluluğu üstlenilmemesi oldukça gerekli ve önemlidir. Danışmanlık hizmetleri, özellikle iç denetim uygulamasını özel olarak talep eden yönetim kademesine tavsiye niteliğindedir. İç denetimin danışmanlık işlevi sayesinde, iç denetim bölümündeki kalifiye personellerin görüşlerinden faydalanılarak firmanın faaliyetleri gelişir ve firmaya sağlanan katma değer artar. Ayrıca iş süreçlerinin oluşturulmasında ortaya çıkabilecek hatalar ve bundan kaynaklanabilecek riskler önemli oranda azaltılmış olur. Hatalı iş süreçlerinin oluşturulmasıyla oluşan riskler ve olumsuz sonuçlar bazı durumlarda büyük olabilmektedir. Bu süreçlerin geç fark

edilmesi sebebiyle firmaya büyük zararlar doğurabilmektedir. Bu gibi durumların önüne geçmek için iç denetimin sağlamış olduğu danışmanlık hizmetleri ile hatalı iş süreci ve uygulamalarının önüne başlangıçta geçilmiş olur.

1.3.Bağımsız Dış Denetim

Mali ve ticari faaliyetler sonucunda firmaya giren ve çıkan ya da firmada oluşan değer hareketlerinin form ya da belgelere yansıtılmasının doğruluğu, bu verilerin muhasebe tarafından tutulan kayıtlara doğru olarak geçirilip geçirilmeme durumu, kar ya da zararın hesabının doğru yapılıp yapılmama durumu, mali tabloların firmanın mevcut hesap dönemine ve ileriye yönelik yapısını doğru olarak yansıtmama durumunun kontrolünün sağlanmasına bağımsız dış denetim denmektedir (Demirkan, 1998:12).

Başka bir tanım ise bağımsız dış denetim, iktisadi uygulamalar ve olaylar ile ilgili iddiaların, önceden belirlenen kriterlerle uygunluk durumlarını araştırmak ve sonuçlarını ilgili kişilere bildirmek için tarafsız bir şekilde veri toplayan ve bu verileri değerlendiren sistematik bir süreçtir (Ünal, 2007:2). Bu tanıma göre denetim ile ilgili olarak aşağıdaki hususlar ortaya çıkmaktadır:

- Bağımsız dış denetim faaliyeti sistematik bir süreçtir.
- Süreç verilerin eldesini ve değerlendirme aşamalarını içermektedir,
- Bağımsız dış denetim faaliyetinin sonuçlanmasıyla elde edilen sonuçlar, kullanıcı ve ilgili kişilere iletilir.

1.3.1. Bağımsız Dış Denetimin Amaçları

Bağımsız dış denetim faaliyetlerinde denetçi ya da denetçiler inceleme faaliyetlerini gerçekleştirirken, denetim faaliyetini üstlendikleri firmaların muhasebe verilerinden yararlanır. Genel olarak bağımsız dış denetim faaliyetinin amaçları şu şekilde sıralanabilir (Morbel, 1995:12):

- Finansal faaliyetlerin tarafsızlığını sunma,
- Firmaların genel olarak kabul görülmüş muhasebe kriterlerine uyumunu sağlama,
- Mali tablolar ile ilgili bir görüşe ulaşmayı sağlama,
- Hile ve hataları tespit etmek ve önlemektir.

Bağımsız dış denetim faaliyeti ile denetlenen firmaların muhasebe düzeni ve mali tabloların muhasebe kriterlerine uygunluğunun ortaya konularak, tablolardan faydalanılacak yanlara ve firma yönetimine güncel ve geleceğe yönelik kararlara ışık tutulmaktadır. Böylece, bağımsız dış denetim faaliyetinin uzun vadede amacı; firmanın yönetim birimine mali tablolara ilgili tahminler, analizler, denetim, rapor hazırlama gibi konularında yol gösterici olmasıdır (Ünal, 2007:3).

Belirtilen bu amaçlara baktığımızda; bağımsız dış denetim faaliyetine ihtiyaç duymanın temelinde firmanın düzenlediği muhasebe kayıtlarına duydukları güvensizlik olduğu görülmektedir. Ayrıca bunun yanında firmalardaki iç denetim uygulamalarının yetersiz kalması da bağımsız dış denetim faaliyetine duyulan ihtiyacı arttırmaktadır. Bu sebeple bağımsız dış denetimin amaçları yine bu gereksinimler tarafından belirlenmektedir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomiler ile birlikte firmaların ve yetkililerin bilgi ihtiyaçları artmakta ve bunun sonucunda bağımsız dış denetim faaliyetinin amaçları gün geçtikçe gelişmektedir.

1.3.2. Bağımsız Denetim Süreci

Bağımsız denetim faaliyeti, denetim standartları baz alınarak yapılan ve birbirini takip eden kademelerden oluşan sistematik bir süreçtir. Uluslararası Denetleme Standartlarına (UDS) uygun bir şekilde denetim faaliyetinin gerçekleştirilebilmesi için ilk olarak bu standartlar kapsamında gereken hazırlıkların ve düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Bu uygulamalar etik kavramlarda dahil, işletmede takip edilmesi gereken prosedürlerin oluşturularak çalışanlara benimsetilmesi olarak tanımlanabilmektedir (Ceylan, 2013:35).

Denetim aşamaları müşterinin talebi üzerine, müşterinin seçim aşaması ve iş kabulü ile başlamaktadır. Daha sonra denetim faaliyetlerinin uygulanması ile devam ederek, denetim uygulaması sonucunda elde edilen verilerin değerlendirilerek raporlanıp bildirilmesi ile sona ermektedir (Güredin, 2010:177). Denetim süreci aşağıdaki tabloda verildiği gibi dört ana bölümde uygulanmaktadır.

Tablo 1.2: Denetim Süreci (Durmuş ve Taş, 2008:40).

Müşterinin Seçimi ve Denetim Sözleşmesinin Yapılması	-Müşteri firmanın seçilmesi ve iş kabulü -Eski denetçi ile görüşülmesi -Denetim sözleşmesi imzalanması
Denetim Faaliyetinin Planlanması ve Denetim Programı Hazırlanması	-Müşteri Firmanın hakkında ayrıntılı olarak veri toplanması -Denetim programı hazırlanması -İşgücünün ve zamanın programlanması
Denetim Programının Uygulanması	-İç kontrol sisteminin incelenerek değerlendirilmesi -Denetim programında gereken değişikliklerin uygulanması -Hesap bakiyelerinin doğruluğunun kontrolü -Yeterli ve uygun kanıt verilerinin toplanarak değerlendirilmesi
Denetim Sonuçlarının Raporlanması	-Denetçi görüşü oluşturulması -Oluşturulan denetçi görüşünün yetkililere bildirilmesi

1.3.2.1. Müşteri Seçilmesi ve Denetim Sözleşmesinin Yapılması

Denetim uygulaması bir firmanın, denetim işlemleriyle ilgili denetim kuruluşuna başvurması ve denetçinin bu başvuruyu değerlendirerek, işi kabul etmesi ile başlamaktadır. Denetim kuruluşu işin kabul edilip edilmemesinde tamamıyla özgürdür (Ataman vd., 2001:52).

İstekte bulunan firma kendi istediği denetçiyi seçme hakkına sahiptir. Bu aşamada denetim kuruluşunun tanınırlığı, kuruluşun yapmış olduğu hizmetlerin kalitesi, eski tecrübeleri ve yapılacak işin maliyeti firma tarafından değerlendirilecek

bazı kriterler olabilir (Ataman vd., 2001:52). Denetçiler tarafından yeni müşterinin kabulü aşamasında aşağıdaki kriterlerin denetçiler tarafından araştırılması gerekmektedir (Gücenme, 2004:60).

- Eski denetçi ile ilişkinin kesilme nedenleri,
- Firmanın eski denetim raporlarındaki görüş,
- Firmanın iç denetiminin yeterli olup olmadığı ve muhasebe faaliyetlerinin durumu,
- Gerekli olan iş yüküne bağlı olarak kendi denetim elemanlarının yeterliliğinin araştırılması gerekmektedir.

Denetçi faaliyetlerinin sürdürülebilirliği için müşteriye ihtiyaç duyulmaktadır. Fakat anlaşılan her müşteri denetçi için bir risk taşımaktadır. Denetçi ortaya çıkabilecek bu riskleri minimize edebilmek için risk unsuru bulunan firmalardan gelen iş tekliflerini reddeder. Denetçi tarafından firmanın risk durumlarını belirlemek amacıyla belirli bir iş kabul politikası oluşturur. Daha sonra yeni iş kabullerinin karar aşamasında bu iş kabul politikaları uygulanır. Tekrar edilen denetim faaliyetlerinde ise firma daha önceden tanındığından iş kabulüne karar aşaması daha kolay olmaktadır (Ataman vd., 2001:53).

Denetçinin iş kabul politikası kapsamında ilk olarak işletme tanıma aşaması gerçekleştirilir. Bu aşamada için firmanın faaliyet sektörü, genel geçmişi, eski mali tabloları ve faaliyet sonuçları incelenmektedir. Firma yönetiminin dürüstlüğü ve denetime bakış açısı değerlendirir. Denetim faaliyetinin ne amaçla istendiğine bakılarak, var ise eski denetçi ile görüşmeler yapılır (Ataman vd., 2001:53).

Denetçi yapılan araştırmalar neticesinde, denetim işini kabul ettiği firmayla bir denetim sözleşmesi imzalar. Bu sözleşmede bağımsız denetim faaliyetinin amaç, konu ve kapsam, tarafların sorumluluğu ve yükümlülükleri, uygulamanın niteliği, zaman ve denetim ücreti açık bir şekilde belirtilir (Gücenme, 2004:62).

1.3.2.2. Denetim Planlanmasının ve Programının Hazırlanması

Denetim sözleşmesinin imza aşamasının ardından denetçi tarafından denetim planlanmasına başlanır. Denetim planlanmasının amacı, denetim faaliyetine ait uygulamaların detaylandırılarak tüm aşamalarda yapılacak faaliyetleri gerek iş gücü gerek ise zaman açısından tespit etmektir. Bu planlama sayesinde denetçi, uygulamayı

aşamalara bölerek, denetçileri bu aşamalara dağıtır ve görevlendirerek denetim zamanını belirler (Durmuş ve Taş, 2008:44).

Denetim planlamasının aşamaları, müşteri firma ile ilgili ayrıntılı bilgi toplama ve denetim programının hazırlanarak işgücü ve zaman planlamasını oluşturmaktır. Denetim planlaması denetim esnasında oluşabilecek değişikliklere karşı esnek olacak şekilde hazırlanmalıdır. Denetim planlaması denetim faaliyetinin ilk aşamalarında oldukça esnek bir yapıya sahip olabilirken denetim faaliyetinin son aşamalarına yaklaşıldıkça bu esneklik gitgide azalır (Güredin, 2010:185). Denetim planlaması ve programı oluşturulurken denetçi tarafından takip edilecek aşamalar ve elde edilmesi gereken bilgiler aşağıdaki gibidir (Durmuş ve Taş, 2008:44):

- Faaliyet yapılan sektör ve firma ile ilgili detaylı bilgilere erişilmesi,
- Denetim faaliyetinin aşamalara bölünmesi,
- İç kontrol sisteminin yeterlilik incelemesi,
- Finansal tablo kalemlerinin önem sırasının tespiti,
- Denetim risk modelinin hazırlanması,
- Denetim amaçlarının tespiti,
- Denetim programının hazırlanmasıdır.

Denetim anlaşması imzalanmadan önce firmayı tanımak maksadıyla genel bir inceleme yapılmaktadır. Denetim planlaması oluşturulurken de firmanın faaliyet konusu, iş hacmi, iç denetim ve iç kontrol sistemi, firmanın kullandığı belgeler, organizasyon şeması ve yapısı, pazar payı ve yapısı, muhasebe sisteminin işleyiş düzeni, yasal değişiklikler, firma hakkında süren davalar, uzun vadeli taahhütler ve anlaşmalar incelenmektedir (Durmuş ve Taş, 2008:45).

İç kontrol sisteminin yeterlilik durumu ile ilgili gerçekleştirilen araştırmalar neticesinde denetimin içeriği ve uygulamaların genişliğine karar verilir (Gücenme, 2004:62). Denetim faaliyetlerinde ortaya çıkabilecek riskler tam anlamıyla sıfırlanamamakta ve tüm hatalar tespit edilememektedir. Fakat denetçi, ortaya çıkabilecek riskleri mümkün oldukça minimize etmek ve var olan hataları belirlemek durumundadır. Bu işlemleri gerçekleştirirken finansal tablolardaki kalemlerin niteliklerine göre, ilgili kişilerin kararlarında etkili olan hesaplar belirlenerek önem sırası belirlenir. Ayrıca ilgililerin kararlarına etki etmeyen kalemler ise önemsiz olarak

kabul edilmektedir. Denetim faaliyetlerinde bunlara paralel olarak önem seviyelerine ağırlık verilmektedir (Ataman vd., 2001:57). Denetim planlamasının son aşaması ise denetim programının oluşturulmasıdır. Denetim programı denetim planlamasında yer alan bulgular da kullanılarak oluşturulan daha detaylı plandır. Gerçekleştirilecek bütün uygulamalar ve aşamalar tanımlanır. Denetimin zaman planlamasına bağlı olarak denetim faaliyetini gerçekleştirecek olan personelin yükümlülükleri belirlenir ve her kademedeki yapılacak işler detaylı olarak tespit edilir (Güredin, 2010:191-192).

1.3.2.3. Denetim Programının Yürütülmesi

Denetçi tarafından oluşturulan denetim programı bu aşamada uygulamaya konur. Denetim programının uygulanması denetçi için gerekli olan kanıtları denetim tekniklerini aracılığıyla elde etmesidir (Ayrancı, 2010:39). Normal olarak bu aşama, firmanın iç kontrol sisteminin araştırılması ile başlamaktadır. Bu işlem aynı zamanda bir uygunluk denetimidir (Gücenme, 2004:63). İç kontrol sisteminde elde edilen veriler, planlanandan farklı ise denetim programında gerekli olan değişiklikler ve eklemeler uygulanarak düzeltilir. Son olarak denetim programında gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra hesap kalanlarıyla ilgili mali denetim işlemleri başlar. Denetçi belirlediği denetim tekniğini ya da teknikleri aracılığıyla denetim kanıtları toplar ve değerlendirir (Durmuş ve Taş, 2008:47).

1.3.2.3.1. Denetim Kanıtları

Çalışma alanı standartları, denetçi tarafından yeteri kadar, uygun ve güvenilir kanıt toplanması gerektiğini belirtmektedir.

Yeteri Kadar Kanıt Toplama

Toplanacak kanıtın azlığı veya çokluğuna etki edebilecek durumlar, risk, önemlilik, maliyet, ana kütleli özelliği ve büyüklüğüdür. Önemlilik ise değişken bir kavram olduğundan firmadan firmaya değişebilmektedir. Ayrıca burada mali tablo kullanıcılarının kararlarına yapacağı etki önemlidir.

Kanıtın Güvenilirliği

Bir kanıtın güvenilirliğinin yanı sıra kanıtın eldesi ile ilgili koşullara bağlıdır. Herhangi bir kanıtın güvenilirliği, kanıtın geçerliliği, kanıtın elde edildiği zamanlık ve nesnellikine bağlıdır. Destekler nitelikte kanıtların toplanması için kullanılan metotlar, fiziki inceleme, gözlem, teyit etme, soruşturma, kayıt sisteminin kontrolü, yeniden hesaplanması, göz atma ve analitik incelemelerdir (Gücenme, 2004:65).

1.3.2.3.2. Denetim Yöntem ve Teknikleri

Denetim programının uygulanmasında belirli denetim teknikleri uygulanarak kanıtlar toplanmaktadır. Geleneksel denetim teknikleri, denetim yöntemleri ve işlemlerinden oluşmaktadır.

Denetim Yöntemleri, şekli denetim, mali denetim, sürekli ve örneklem yolu ile denetim, ileri ve geri denetim, direk ve dolaylı denetim olmak üzere sınıflandırılabilir (Gücenme, 2004:67-68).

Denetim Teknikleri, belge ve kayıtların incelenmesi, fiziki inceleme ve sayım, doğrulama (mutabakat), gözlem, tekrar gözden geçirme, soruşturma ve analitik inceleme olarak sıralanabilir (Selimoğlu, 2011:132-137).

1.3.2.3.3. Çalışma Kâğıtları

Denetçi elde ettikleri kanıtları, uyguladıkları denetim teknikleri ve sonuçlarını belgelendirir. Bu belgelere çalışma kâğıdı denmektedir. Çalışma kâğıtları genel olarak kapsadıkları bilgileri kullanma süresi olarak “sürekli dosya” ve “yıllık çalışma dosyası” olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır (Gücenme, 2004:67-70).

Sürekli dosyada müşteri işletmeyle ilgili genel bilgiler, ana sözleşme, hesap planı ve açıklamaları, organizasyon şeması ve yönetmeliği, sektör bilgileri, önceki yıllara ait denetim raporları yer almaktadır.

Yıllık çalışma dosyasında ise, denetim sözleşmesi ve programı, iç kontrol anket formları, notlar ve akış şemaları, mizanlar, destekleyici cetveller, hesap analizleri, tutanaklar ve sözleşme örnekleri bulunmaktadır (Selimoğlu, 2011:143-144).

1.3.2.4. Denetim Sonuçlarının Raporlanması

Denetim faaliyetinin son safhası, denetim işleminin tamamlanarak, denetim raporunun oluşturulmasıdır. Bağımsız denetçinin bu safhada, firma yetkililerinin kararlarını etkileyebilecek eylemlere dikkat etmesi, bilanço tarihi ile denetim çalışmasının bittiği tarih arasında ortaya çıkan olayların incelemesi, çeşitli şekillerle destekleyici kanıtların elde edilmesi ve firmayla ilgili genel görüşe varması gerekmektedir (Balcı, 2008:55).

Raporlama aşamasında, standartlarda bulunan muhasebe ilkelerine uygunluk, tutarlılık ve yeterli açıklama hususlarına dikkat edilmesi şarttır. Denetçinin görüş bildirme aşamasında standartlarda önceden belirtildiği üzere dört seçenek vardır.

Olumlu Denetim Raporu

Denetçi tarafından, firmanın muhasebe ilke ve standartlarına uyup uymadığı, muhasebe politikalarının değişip değişmediği, mali tablolarda yeterli açıklamanın yapılıp yapılmadığı, finansal tablolarda belirsizliklerin olup olmadığı ve denetçi uygulamalarında herhangi bir kısıtlamanın olup olmadığı durumlarda olumlu denetim raporu düzenlenmektedir (Bozkurt, 2012:367).

Şartlı Denetim Raporu

Denetçi, firmanın bazı istisnalarının dışında mali tablolarının bütün olarak gerçeği yansıttığı ve doğru kabul ettiği durumlarda, bu istisnayı raporunun açıklama kısmında belirterek şartlı görüş içeren bir denetim raporu hazırlanır (Ataman vd., 2001:98).

Olumsuz Denetim Raporu

Muhasebe ilkelerinde mali tabloların bütünlüğünü bozabilecek önemli sapmaların, muhasebe politikalarının sürekliliğinde önemli sapmaların ve tam açıklama kuralından önemli şekilde ayrılma durumları denetçiyi olumsuz görüş bildirmeye iten koşullardır (Bozkurt, 2012:371). Denetçiler sıklıkla firma yönetiminden bu sapmaların düzeltilmesini istemektedirler. Sık olarak karşılaşılmasa da firma yönetiminin düzeltmediği bu sapmalar nedeniyle denetçi, olumsuz denetim raporu düzenlemektedir.

Görüş Bildirmekten Kaçınma

Denetçinin iradesi haricinde oluşan, çalışma alanlarını sınırlayan önemli hususların varlığı durumunda denetçi görüş bildirmekten kaçınabilir. Denetçinin çalışmalarının büyük ölçüde engellenmesi, firmada önemli belirsizliklerin varlığı ve oluşacak bu durumların mali tabloların bütün olarak gerçeklik dışı olmasına sebep olması denetçiyi görüş bildirmemeye iten nedenlerdir (Bozkurt, 2012:371). Ayrıca bu durumun olduğu denetlemelerde, denetçi görüş bildirmekten kaçınma sebeplerini denetim raporunda açıklamalıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

KAYNAK ÖZETLERİ

Araştırmanın kaynak özetleri bölümünde geçmişten günümüze tarihsel süreçte denetim faaliyetlerinin geldiği aşamalar ele alınmıştır. Denetim kavramının iyi anlaşılması ve değerlendirilebilmesi için denetimin tarihsel süreçteki kat ettiği yollara bakmanın faydası vardır.

İnsanlık tarihinde denetim kavramının önemli bir unsur olarak kabulü, denetim mesleğinin tanınması ve günümüzdeki anlamıyla ilk kez gerçekleştirilmeye başlanması 19. YY'ın sonlarında İngiltere'de olmuştur. Denetim sistemi ve uygulamasında ekonomik gelişimlere koşut olarak zamanla birlikte değişikliklere uğramıştır. Kelime olarak ilk kez denetçi 1289'da İngiltere'de kullanılmıştır (Aktuğlu, 1996:8). İngiltere'de toprak sahiplerine ait hesap kayıtlarını tutan kişilerin, tutmuş oldukları bu kayıtların doğruluklarından emin olmak için, ikinci bir bağımsız uzman görevlendirmesi bu tarihlere görülmektedir (Woolf, 1963:5-6). Ayrıca Mısırlılar, Asurlular ve diğer köklü medeniyetlerde vergilerin belirlenmesi amacıyla devlet yetkilileri tarafından tarım ürünleriyle ilgili olarak denetim faaliyetinin gerçekleştirildiği bilinmektedir (Gürbüz, 1990:20).

Denetim uygulamalarının gelişim aşamaları takip edildiğinde yalnız feodal toplumlarda görülen uygulamalar, gerek muhasebe kayıtlarının tutulması gerekse denetim faaliyetlerinin birlikte yürütülmesi şeklindedir. Mesleki olarak denetimin ilk örgütü "Collegio Dei Rexonati" adıyla 1581'de Venedik'te kurulmuştur. Saygın bir örgüt olan ve üyelik şartları çok ağır olan bu kuruluşun aday üyeleri altı yıl bir muhasebeci yanında çalıştıktan sonra bazı meslek sınavlarından geçmesi şartı ile diploma alarak mesleğe kabul edilmekteydiler (Gürbüz, 1990:21). Sonraki zamanlarda Milano'da 1658'de "Academia Del Regioneri" isimli benzer bir örgüt kurulmuştur. Milano'da kral, kamu saymanlığı faaliyetini gerçekleştirecek kişilerin mutlaka fermanlı olmalarını şart olarak koşmuştur. 1858'de akademi haline dönüştürülen ve

1813'de Bologna'da amacı muhasebe denetçisi yetiştirmek olan bir okul kurulmuştur (TICA EW, 1966:11).

19. YY'ın ilk çeyreğinde İngiltere'de ilk kez modern anlamda dış denetim uygulaması yapılmaya başlanmıştır. Sanayi devrimi beraberinde üretim kapasitesi ve çeşitlerin artmasına dolayısıyla firma kayıtlarının hacminin artmasını getirmiştir. Bu kapsamda firma kayıtlarının doğruluklarını güvence altına almak için onaylanmaları gerekli kılınmıştır. Bu sebeple 1845'de demiryolu firmalarının bilançolarının denetlenmesi yasalarca öngörülmüştür. Denetim faaliyetlerinin uygulanmaya başlanması ile birlikte bağımsız dış denetim şirketlerinin yasal olarak ilk kez ortaya çıkmaya başlaması İngiltere'de olmuştur. 1845'de İngiltere'de yürürlüğe giren İngiliz Şirketler Kanunu'nda, şirket sözleşmelerinin tescili için sözleşmede bir denetçi tayiniyle ilgili zorunlu bir hükmün yer aldığı görülmüştür (Castle ve Renshall, 1982:12). Ayrıca bazı meslek üyelerinin sorumluluklarını kötü amaçla kullanmaları karşısında, meslek örgütlenmesine ihtiyaç duyularak meslek grupları kurulmuştur. Kurulan bu meslek grupları, özellikle muhasebecilerin örgütlenmesiyle muhasebe faaliyetlerinin düzenlenmesinde yetkiye sahiplerdi. 1870'de kurulan İngiliz Muhasebeciler Derneği, 1880'de Yeminli (sertifikalı) İngiliz ve Galler Muhasebeciler Enstitüsü (The Institute of Chartered Accountants In England and Wales) adını alan kuruluş bu meslek gruplarından birisidir. Günümüzde hala faaliyetlerine devam eden bu kuruluş mesleğin saygınlığını kazanması ve mesleğe başlama koşulları düzenlenmiştir. İngiltere'de bu organizasyonun kurulmasının ardından firmalarda zorunlu olan denetçi atanmasının bu organizasyon tarafından belgeli uzman denetçilerden görevlendirilmesi öngörülmüştür. İngiltere'de denetim meslek olarak tanınmasının ardından Amerika Birleşik Devletleri'ne ve Kanada'ya göç eden İngiliz muhasebeciler 1880'de Quebec kentinde İngiltere Kraliyet ailesinin izni ile "Quebec Sertifikalı Muhasebeciler Enstitüsü"nü ve 1886'da New York'ta "Amerikan Kamu Muhasebecileri Birliği"ni kurmuşlardır.

1886'da ayrıca New York'ta ilk kez Yeminli Muhasebe Uzmanları Kanunu kabul edilmiştir (Gürbüz, 1990:21). Bu iki ülkenin ardından 1879'da Fransa'da ilk kez denetim faaliyetleri yapılmıştır (Şengül, 1987). Sonraki yıllarda Fransa'nın ardından 1893'de Hollanda'da, 1896'da Almanya'da, 1909'da Hindistan'da, 1971'de İsviçre'de, 1945'de Arjantin'de, 1946'da Brezilya ve Meksika'da, 1955'de İtalya, Yunanistan ve Nijerya'da denetim mesleği yasal olarak meslek kategorilerinin içerisine girmiştir (Türktaş, 1989:33).

İçerik açısından, dış denetim yalnız muhasebe kayıtlarında hile ve hataların belirlenmesi maksadıyla yapılırken, 20. yy'ın başlarında özellikle sanayi krizinin ardından dış denetim mali tablolarındaki bilgilerin doğruluğunu belirlemeye yönelmiştir. Bunlara ek olarak kayıtların tek tek incelenmesi önemini yitirmiştir. Bunun yerine denetim faaliyetlerini yürütürken daha modern denetim teknikleri almıştır.

Dış denetimde firma dışında bulunan kaynaklardan temin edilen veriler önem kazanmıştır. Firmadaki hile ve hataları engellemeye yönelik iç kontrol sistemi geliştirilmiştir. Bu sistemde dış denetçinin iç kontrol sisteminin etkinliği ve güvenilirliği konusunda güvence sağlanması, denetim faaliyetinin oldukça önemli uygulaması olarak vurgulanmıştır (Oswald, 1960: 584). Bu bakımdan, ABD'de meydana gelen sanayi krizi ve depresyon, dış denetim faaliyetlerinin daha modern bir aşamaya gelmesine neden olmuştur. 1930'lardan sonra, dış denetim sisteminin yeni yaklaşımlar ile ele alınması ve ABD'nin öncülüğünü yaptığı örnek niteliği taşıyan ve değişen ekonomik faktörlere uyum sağlayabilecek şekilde muhasebe ve denetim sistemlerinin oluşturulmasını sağlamışlardır. Günümüzde de bu kapsamda uluslararası kuruluşlar ve Avrupa Topluluğu'nun yapmış olduğu çalışmalar devam etmektedir.

İngiltere'de muhasebe ve denetçi mesleği adına ilk yasal düzenleme, İskoçyalı denetçiler tarafında 1854'de Edinburgh'ta Kraliyet ailesinin izniyle "Muhasebeciler Birliği" (The Society of Accountants) kurulmuştur. Ardından 1870'de Londra'da kurulan "Muhasebeciler Enstitüsü"(The Institute of Accountants) ile 1885'de kurulan "Denetçiler ve Muhasebeciler Birliği" (The Society of Accountants and Auditors)'nin birleşmesinin ardından "İngiltere ve Galler Bölgesi Sertifikalı Muhasebeciler Enstitüsü"nü (ICAEW) kurulmasıyla gerçekleşmiştir (Yazıcı, 1986:37). Bu kuruluşlara benzer şekilde İskoçya Sertifikalı Muhasebeciler Enstitüsü ve İrlanda Sertifikalı Muhasebeciler Enstitüleri kurulmuştur.

Sertifikalı Muhasebe Uzmanları Birliği, Maliyet ve Yönetim Muhasebe Uzmanları Enstitüsü ve Yeminli Finansman ve Muhasebe Uzmanları Enstitüsü İngiltere'de muhasebe uzmanlığını örgütleyen enstitüler olarak faaliyet göstermektedir. Bu örgütlerin İngiltere'de muhasebe ilkelerini belirleme adına ülke genelinde faaliyetleri bulunmaktadır.

İngiltere Şirketler Kanunu'na göre ticari ve sanayi kuruluşlarının tümü ICAEW üyelerine denetim faaliyetlerini yaptırmak zorunluluğundadır. Bu kuruluşun muhasebe uzmanları, denetim faaliyetlerinin haricinde müşterilere danışmanlık benzeri konularda da yardımcı olmaktadır. Yasal olarak gerekli tüm nitelikleri taşıyan

muhasebe uzmanlarının hazırlamış oldukları vergi beyannameleri ek olarak devlet yetkilileri tarafından bir defa daha kontrol edilmemektedir (TMUD, 1974:45).

Muhasebe mesleği firmalara kuruluş, tasfiye, tecil gibi alanlarda yönetim danışmanlığı hizmeti vermektedir. ABD’de bağımsız dış denetim faaliyetlerine bakıldığında muhasebe mesleğini organize etme faaliyetleri 1887’de Amerikan Kamu Muhasebe Uzmanları Birliği’nin kurulmasıyla başlamıştır. Fakat esas olarak ABD’de genel muhasebe ilkelerinin yaygınlaşması ve dış denetim uygulamalarının standardizasyonu Amerikan Yeminli Muhasebe Uzmanları Enstitüsü (AICPA) kurulması ile olmuştur. 1917’de yarı resmi olarak faaliyetlerine başlayan AICPA özellikle mali tabloların tasarım metotlarının standartlaşması alanında çalışmalar yapmıştır (Zaimoglu, 1987).

SEC (Amerika Sermaye Piyasası Kurulu)’in desteğini alan kuruluşun artan yayınları ile uygulayıcılar tarafından genel olarak kabul edilmesi bu kuruluşun faaliyetlerinde artışa neden olmuştur. Yaptırım gücü bulunmayan bu kuruluşun muhasebe alanında, Ticaret Kanunu, Vergi Kanunu, Şirketler Kanunu ya da ilgili yasal kriterlerden daha fazla etkili olması mesleğin etkinliğini göstermektedir. AICPA bünyesinde 1959’da faaliyetlerine başlayan Muhasebe İlkeleri Kurulu (Accounting Principles Board - APB) muhasebe ilkeleri üzerine araştırmalar yapmıştır. Bu araştırmalar sonucunda yayınlar yaparak AICPA’nın yayınlarının çok daha geniş uygulama alanlarına yayılmasına ve güçlenmesine yardımcı bulunmuştur.

AICPA’dan bağımsız olarak 1973’de yarı resmi olarak “Finansal Muhasebe Standartları Kurulu” (Financial Accounting Standards Board - FASB) faaliyetlerine başlamıştır. Bu kuruluşun faaliyetlerine başlamasının nedeni ise APB’nin uygulamacılar ve devlet yetkililerinin çalışmaları ve muhasebe alanındaki düzenlemeleri tamamlamamasının bir sonucudur. AICPA’dan bağımsız olarak kurulan FASB’nin aktif faaliyetleri ile AICPA’nın üstlendiği rol tamamen değişmiş ve muhasebe alanında kural koyuculuğu giderek azalmıştır. Fakat bu rol değişikliğine rağmen bağımsız denetim alanında tek kural koyucu AICPA olarak kalmıştır. AICPA bünyesinde faaliyet gösteren Denetim Standartları Kurulu, Uygulama ve Gözden Geçirme Kurulu ve Mesleki Davranış Kuralları Kurulu olmak üzere üç önemli organ bulunmaktadır. AICPA denetim alanında meslek sınavlarının düzenlenmesi, uzman üyelikleriyle alakalı değişikliklerin ve düzenlemelerin gerçekleştirilmesinin yanı sıra denetim ve muhasebe alanlarında araştırma, derleme ve diğer yayınlar aracılığıyla faaliyetlerine devam etmektedir.

ABD’de 1936’da kurulan Amerikan Muhasebe Birliği (The American Accounting Association = AAA) ise bir diğer etkin kuruluştur. Bu kuruluş üniversite öğretim üyeleri ve uygulamacıları tarafından kurulmuştur. Kuruluş muhasebe uygulamaları alanında araştırmalara fon sağlayarak desteklemek gibi faaliyetlerde bulunmaktadır. 19. yy’da ABD’de büyük yatırımlar yapan İngiliz yatırımcılar, yaptıkları yatırımları korumak için ülkeye İngiliz muhasebecileri getirmişlerdir. Bu kapsamda ABD’de şubeler açarak yeni Amerikan muhasebe firmalarının kuruluşlarına liderlik etmişlerdir.

ABD’nin New York eyaletinde 1896’da Yeminli Kamu Muhasebecileri Yasasının yürürlüğe girmesiyle meslek yasal dayanağına kavuşmuştur. Ayrıca ülkede devlet düzenlemeleri ile Yeminli Mali Müşavirlik mesleği giderek gelişmiştir. SEC (Securities and Exchange Commission – Sermaye Piyasası Kurulu) ve IRS (Internal Revenue Service – İç Gelirler Dairesi) devlet kuruluşlarının bu meslek üzerinde önemli derecede etkileri olmuştur.

1920’li yıllarda ABD’de başlayan ekonomik bunalım sonucunda devlet bir dizi tedbirler almak zorunda kalmıştır. Bu buhran döneminde yayınlanan yanılıcı tablo ve verilere inanan binlerce yatırımcı büyük maddi kayıplara uğramıştır. Ortaya çıkan bu sosyal ve ekonomik olumsuzluklara tepki olarak ABD Kongresi 1933’de Sermaye Piyasası Yasası’nı çıkarmıştır (Securities Exchange Act). Ardından 1934’te ek olarak çıkarılan yasayla da 1933 ve 1934 yasalarının yürütme yetkisi SEC’e bırakılmıştır. Çıkarılan Sermaye Piyasası Yasasının amacı, satışa çıkarılan menkul kıymetlerin sahibi olan firmaların mali tablolarının ve diğer bilgilerinin gerçeği yansıtmasını ve doğruluğunu sağlamaktır. Bu kapsamda yasalar, finansal verilerin muhasebe denetimine tabii tutulmasını zorunlu kılmıştır. Ayrıca menkul kıymetlerinin satışının yapılabilmesinde firmalar borsaya kayıt yaptırabilmek için yeminli kamu muhasebecileri (Certified Public Accountant - CPA) tarafından denetlenen ve onaylanan mali tablolarını SEC’e sunma zorunluluğundaydılar. Kayıt işlemlerinden daha sonraki yıllarda da denetlenen mali tabloların SEC’e sunulma zorunluluğu devam etmiştir.

1933 ve 1934’te kabul gören yasalar kamu muhasebeciliği mesleğine verilen önemini gösteren ilk yasal düzenlemelerdir. SEC’in muhasebe ve denetim alanlarındaki düşünceleri yeminli kamu muhasebecilerine birçok yayın ve bildirimlerle iletilmektedir. Bu duyuruların içeriği finansal verilerin kapsam ve şekli, denetim raporu içeriği, dış mali denetçinin özelliği gibi konulardır. Yasalarla muhasebe

kriterleri ve denetim standartlarına ait ayrıntılı tanım yapma yetkisi SEC'e verilmiştir. Fakat bu kuruluş muhasebe mesleğinin kendi kendine bu faaliyetleri gerçekleştirmesi gerektiğine inanarak, meslek kurulları ile ilişkilerini iyi tutmuştur. Ayrıca gönüllü uygulamaların yeteriz olduğu durumlarda ise kısıtlayıcı gücü ve yetkilerini kullanmaktan çekinmemiştir.

ABD'de vergi kanunlarının yürütülmesiyle alakalı hükümete ait kurum IRS'dir. 1913'te kabul edilen Gelir Vergisi Kanunu ve 1977'de kabul edilen Aşırı Karlar Vergisi Yasası (Excess Profits Tax Law)'nın yürürlüğe girmesiyle serbest mali müşavirlik mesleğinin gelişimi hızlanmıştır. Çıkarılan bu vergi kanunları neticesinde, birçok firma gelirlerini belirlemek amacıyla muhasebe sistemleri kurmak zorunda kalmıştır. Serbest Mali Müşavirler muhasebe sistemlerinin oluşturulması amacıyla firmalar tarafından çağırılmıştır. Vergi faaliyetleri sebebiyle bir araya gelen firmalar ve mali müşavirlerin beraber çalışmalarına devam etmeleri sonraları da devam etmiştir.

Günümüzde Yeminli Kamu Muhasebecileri vergi planlaması, vergi önerileri ve iadelerinin düzenlenmesi ve hükümet kurumlarının yanında müşterilerini temsil etme gibi konularda faaliyetlerine devam etmektedir. Mali Müşavirlik mesleğine Federal Güç Komisyonu, Eyaletler arası Ticaret Komisyonu, Federal İletişim Komisyonu ve diğer hükümet kurumlarının organize ettikleri kuruluşlarla alakalı muhasebe faaliyetlerini belirlemek maksatlı birtakım etkileri olmaktadır. Ayrıca, Yeminli Kamu Muhasebecilerinin firmaların düzenleyici kriterlerle uyumlu hareket etmeleri için onay almaları da istenmektedir.

Fransa'da denetim adına yapılan faaliyetlere bakıldığında ise 1942'de "Uzman Muhasebeciler ve Yetkili Muhasebeciler Milli Birliği" kurulmuştur. 1942'e gelindiğinde ise yayınlanan bir kararname ile Uzman Muhasebeci (Expert Comptable) ve Yetkili Muhasebeci ayrımı yasal dayanağa kavuşturulmuştur. 1970'lerden sonra yetkili muhasebeci kavramı kapsamına giren grubun kararnameler ile tamamen ortadan kaldırılmıştır. 1967'de yayınlanan bir kararname ile uzman muhasebecinin tanımı "Bağımsız bir şekilde bir kuruluşu denetleme ve değerlendirme yetkisine sahip olan kişi" şeklinde yapılmıştır. Uzman muhasebeci sıfatını taşıyabilmek için Fransa Milli Eğitim Bakanlığının verdiği Uzman Muhasebeci sertifikasını almak gerekmektedir. Bu sertifikaya sahip olabilmek için bir uzman muhasebecinin yanında iki yıl çalışarak tecrübe sahibi olmanın yanı sıra iki ayrı sınavda başarılı olmak ön koşullar haline getirilmiştir. Bu şartların yanı sıra Uzman Muhasebeciler Birliği'ne üye olarak birlik kurullarına uyum sağlamak gerekmektedir.

Almanya ve Japonya’da denetim faaliyetlerine bakıldığında ise Almanya’da Alman Ekonomi Bakanlığı’nın denetimi altında 1928’de kurulan Yeminli Denetçiler Odası yeminli denetçilerin yönetim görevlerini yürütmektedir. Yeminli Denetçiler Odası, üyelerin faaliyetlerini ve uygulamalarını denetleme çalışmalarının yanında üyelerin maddi ve manevi hak ve özgürlüklerinin korunması görevlerini üstlenmiştir. Almanya’da Yeminli Denetçi faaliyetlerini gerçekleştirebilmek için hukuk, ekonomi, işletme ya da muhasebe alanlarında bir üniversiteden mezun olmak zorunluluğu vardır. Eğitim zorunluluğunun yanında en az dört yıl meslekte aktif olarak çalışmak üzere toplam altı yıl pratik tecrübeli olmak gerekmektedir. Ayrıca muhasebe ve işletme teorisi ve pratiği, Vergi Hukuku, İşletme Hukuku, meslek kuralları, yasal zorunluluklar ve denetim pratiği alanlarını kapsayan bir sınavda başarılı olma zorunluluğu vardır. Almanya’da yeminli denetçiler, denetim faaliyetlerinin yanında müşterilere vergi danışmanlığı, hukuki danışmanlık, vergi organları önünde müşteri temsili gibi hizmetler de sunmaktadır.

Japonya’da ise 1948’de kabul edilen Bağımsız ve Yeminli Kamu Muhasebeciliği yasasının yanı sıra Amerikan Yeminli Muhasebe Uzmanları Enstitüsü’nün faaliyetleri mali denetimle ilgili düzenlemelerin yapılmasına büyük katkılarda bulunmuştur. Japonya’da faaliyet gösteren anonim şirketler bünyelerinde genel kurulun seçtiği bir veya daha fazla denetçi bulundurmak zorundadır. Finansal veriler genel kurula sunulmadan önce bu denetçiler tarafından kontrol edilir. Fakat bu denetçiler yönetim tarafından seçildiği için yönetime olan bağımlılıklarından dolayı yatırımcıların haklarının korunması noktasında yeterli ve etkili olamayacakları düşünülmüştür. Bu sebeple Sermaye Piyasası Yasası çıkarılarak finansal verilerin bağımsız ve yeminli kamu muhasebecileri tarafından denetlenmesi zorunlu hale getirilmiştir. Banka, yatırım ortaklıkları ve sigorta firmaları devlet tarafından devamlı bir şekilde sık sık denetlenebilecekleri gerekçesiyle bu zorunluluğun dışında bırakılmışlardır. Japonya’da yeminli kamu muhasebecisi unvanına sahip olabilmek için Japon Maliye Bakanlığı tarafından atanan Kamu Muhasebeciliği Sınav Komisyonu’nun hazırladığı üç ayrı sınavda başarı göstermek gerekmektedir (Halilov, 2006:66).

Türkiye’de denetim faaliyetlerine bakıldığında ise muhasebe mesleğinin denetim boyutu eskilerde mahkemelerde bilirkişilik olarak görülmeye başlanmıştır. Muhasebe mesleğinde bilirkişilik uygulaması Osmanlının kuruluşundan günümüze kadar süregelen geleneksel bir uygulamadır. Fakat fiili olarak denetim 1926-1934

yılları arasında muhasebe alanında faaliyet gösteren ve dürüstlüğüyle iyi tanınan bazı meslek üyelerine vergi kanunları gereği vergi denetimi gerçekleştirme yetkisi verilmesiyle başlamıştır. Ekonomik gelişmeler, bazı yabancı sermaye firmalarının ihtiyaçları doğrultusunda muhasebe mesleğinin denetim kısmının geliştirilmesini gündeme getirmiştir. Devlet bünyesinde, devlete ait ekonomik oluşumları destekleyen bir memur kesiminin oluşturulması, Maliye Bakanlığı adına denetim gerçekleştiren Maliyet Müfettişleri ve Kazanç ve Muamele Vergileri Hesap Mutahassıslığı'nın sıfatının Hesap Uzmanları adıyla tekrar düzenlenmesiyle serbest olarak faaliyet gösteren muhasebe meslek üyelerinin mesleki olarak gelişimleri neticesinde denetim amaçlı mesleki örgütlenme ihtiyacı doğmuştur. Bu sebeple 1942'de Fransa'da kullanılan unvanlardan birisi olan Expert Comptables'ın Türkçe anlamı Muhasebe Uzmanları olan unvan seçilip "Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği" kurulmuştur. Bu dernek günümüzde muhasebe mesleğinin denetim faaliyetleri boyutunda çalışmalarını devam ettirmektedir (Web 5).

Türkiye'de bağımsız denetim kavramının düzenlenmesinde ve gelişmesindeki en önemli etkenlerden birisi mali alanlarda faaliyetleri bulunan banka ve diğer kuruluşların istekleridir. 1960'ların ortalarından sonra bankalar ile yurt dışında fon sağlayan firmalar, yurtdışı muhabir ve fon desteklerinin talepleri üzerine mali verilerin bağımsız denetimini gerçekleştirmeye başlamışlardır. İlk olarak yurtdışında faaliyet gösteren bağımsız denetim firmalarının yaptığı bu faaliyetler 1970'den sonra uluslararası bağımsız denetim firmalarının Türkiye'de bulunan üye kuruluşları tarafından yapılmaya başlanmıştır (Web 6).

Türk hukukunda firmaların denetim faaliyetleri 1987'e kadar TTK'nın vergi mevzuatı kapsamında kamu gelirlerini korumak maksadıyla, kamu otoritelerinin yaptığı bir denetim şeklinde görülmüştür. 1987'den sonra kamu denetçilerinin yanı sıra bağımsız denetçilerden de faydalanma ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu ihtiyaçla birlikte bağımsız denetim, firma denetimindeki yerini almıştır (Çelik, 2005: 411; Selimoğlu ve Göktepe, 2007:22).

Türkiye'de 1987'ye kadarki süreçte finansal verilerin denetlenmesi Türk Ticaret Kanunu ve Vergi Mevzuatı kapsamında yapılmış ve tarihi süreçte ülkemizde denetim kavramı ilk kez Türk Ticaret Kanunu'nda yer almıştır (Bayazıtlı, 1991: 64). Ülkemizde bağımsız dış denetimin düzenlenmesine ilişkin zorunluluk ilk kez 1987'de banka denetimleri ile getirilmiştir. Fakat denetleme ilkeleri ve kuralları ise, ilk olarak 1988'de Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yayınlanan tebliğler ile yasal olarak

kabul görmüştür (Kutukız ve Öncü, 2009:133). Bu süreçte ulusal ve uluslararası kökenli 19 firma tescil edilmiştir. Daha sonra bu firmalar birlikte “Bağımsız Denetim Derneği”ni kurmuşlardır (Web 5).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümde, araştırmada kullanılan yöntem hakkında ayrıntılı bilgilere yer verilmiştir. Bu kapsamda araştırmanın konusu, kapsamı, sınırlılıkları ve yöntemi belirtilecektir. Uygulanan anket formunun içeriklerinden bahsedilecektir.

3.1. Araştırmanın Konusu

Yapılan bu araştırmanın konusu Gaziantep ilinde faaliyet gösteren muhasebe ve finans birimlerinde çalışan kişilerin iç denetime ve bağımsız dış denetime karşı olumlu olumsuz görüşleri, denetim faaliyetleri sırasındaki tutumlarını kapsamaktadır.

3.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırma kapsamında Gaziantep ilinde aktif olarak faaliyet gösteren kuruluşların muhasebe ve finans birimlerinde çalışan personellerin iç denetime ve bağımsız dış denetime bakış açılarının belirlenmesi amaçlanmıştır.

İç denetim ve dış denetim uygulamalarının, hile ya da hataların azaltılması, kurum veya firma varlıklarının korunumu, firma uygulamalarının firma yönetiminin isteklerinin firma personeli tarafından nasıl veya ne tutumla uygulandığının belirlenmesi, var olan ve geleceğe yönelik hedeflerin başarı durumlarının tespitinde, hedefe ulaşmada oluşabilecek eksiklerin kontrolünde ve önlenmesinde, firma yönetimine büyük bir yardımı olduğu kabul edilen bir gerçektir.

Bu kapsamda özellikle denetim faaliyetlerinin aktif olarak gerçekleştiği muhasebe ve finans birimlerinde çalışan personellerin denetim faaliyetlerine karşı tutumlarının belirlenmesi, denetim uygulamalarının verimli olarak geçmesinde oldukça önemlidir. Ortaya çıkarılacak olumsuz düşüncelerin tespiti ileride bu olumsuz düşüncelerin giderilmesinde önemlidir.

3.3. Araştırmanın Yöntemi ve Soru Formunun Oluşturulması

Muhasebe ve finans birimlerinde çalışan personellerin denetim faaliyetlerine karşı tutumlarının belirlenmesi amacıyla yapılan bu araştırmada anket çalışması yapılmıştır. Anket çalışması yapılmadan önce çalışanlara iç denetim ve bağımsız dış denetim hakkında bilgi verilmiştir. Bu kapsamda kurum ve firmaların muhasebe ve finans departmanlarında çalışan personellere denetime karşı tutumlarını belirlemek amacıyla 26 adet soru yöneltilmiştir. Bu sorular aşağıda belirtilmiştir:

- Cinsiyetiniz?
- Yaşınız?
- Eğitim durumunuz?
- Çalıştığınız firmada kaç yıldır çalışmaktasınız?
- Daha önce herhangi bir denetime tabi tutulduunuz mu? Yanıtınız evet ise hangi sıklıkla denetim yapıldı?
- Çalıştığınız firma da iç denetim birimi var mı?
- Bir firmada iç denetim biriminin olmadığını farz edersek bu birimin olmasını arzu eder misiniz?
- Bir firmanın rutin olarak bağımsız dış denetimden geçmesi gerektiğini düşünüyor musunuz?
- İç denetimin varlığı dış denetimi gereksiz hale getirir mi?
- İç denetimin etkin sonuçlar vereceğini düşünüyor musunuz?
- Dış denetim ile iç denetimin etkinliği karşılaştırıldığında aşağıdaki düşüncelerden hangisine kendinizi daha yakın hissediyorsunuz?
- İç denetimin sizin üzerine nasıl bir etkisi olur?
- Bağımsız dış denetimin sizin üzerinize nasıl bir etkisi olur?
- Uzun süredir dış denetime tabi tutulmayan bir firmada aniden dış denetim yaptırma kararı alınsa nasıl bir tutum içine girersiniz?
- Uzun süredir dış denetime tabi tutulmayan ve iç denetim birimi olan bir firmada aniden dış denetim yaptırma kararı alınsa nasıl bir tutum içine girersiniz?
- Firmanızda ne sıklıkla hata yaptığınızı düşünüyorsunuz?
- Firma çalışanlarının yaptığı hataların nedenini aşağıdakilerden hangisidir size göre?

- İç denetim esnasında bir hatalı işlem gerçekleştirdiğiniz ortaya çıksa ne düşünürsünüz?
- Yaptığınız bir hatanın iç denetimde fark edilmeyip bağımsız dış denetim tarafından fark edilmesi durumunda ne düşünürsünüz?
- İç denetim biriminin firmanızda zaman içinde görevini kötüye kullanıp taraflı raporlar hazırlayacağını düşünüyor musunuz?
- Bağımsız dış denetimin görevini kötüye kullanıp taraflı raporlar hazırlayacağını düşünüyor musunuz?
- Bağımsız dış denetim ile çalıştığınız firmanın mahrem bilgilerinin firma dışına çıkabileceğinden endişelenir misiniz?
- Gaziantep bölgesindeki işletmeler ve bu işletmelerin kurucularının kültürel yapısı dikkate alındığında iç denetim biriminin kabul gördüğünü düşünüyor musunuz?
- Gaziantep bölgesindeki işletmeler ve bu işletmelerin kurucularının kültürel yapısı dikkate alındığında bağımsız dış denetimin kabul gördüğünü düşünüyor musunuz?
- İç denetim mekanizmasının en etkili uygulandığı bölge sizce hangi bölgemiz olabilir?
- Bağımsız dış denetim mekanizmasının en etkili uygulandığı bölge sizce hangi bölgemiz olabilir?

Bu soruların seçilmesindeki ana sebepler ise;

- Muhasebe ve finans çalışanlarının iç denetim ve dış denetimden kavramlarından ne anladıkları,
- İç denetim ve dış denetim faaliyetlerinin farklılık ve ortak özellikleri hakkındaki düşünceleri,
- İç denetim ve dış denetim sonucunda ortaya çıkabilecek durumlara karşı tutumları,
- İç denetim ve dış denetim faaliyetlerinin etkinlikleri hakkındaki düşünceleri,
- İç denetim ve dış denetim faaliyetlerinin Gaziantep bölgesinde uygulanması hakkındaki düşünceleridir.

3.4. Anket Verilerinin Toplanması

Gaziantep ilinde faaliyet gösteren firmaların muhasebe ve finans departmanları ile yüz yüze görüşülerek bu birimlerde bulunan 258 personelle anket formu aracılığıyla gerçekleştirilmiştir.

3.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma kapsamında Ticaret odasının kayıtlarından ulaşılabilen ve anket çalışmasına katılmak isteyen bireylerle sınırlı kalmıştır. Çalışma ağırlıklı olarak Gaziantep Organize Sanayi Bölgelerinde faaliyet gösteren firmaların muhasebe ve finans departmanlarında çalışan personeller ile gerçekleştirilmiştir. Ayrıca ankete katılan personeller işletme ile ilgili bilgilerin kullanılmaması, yasal nitelikte sorun teşkil edebilecek itham ve suçlamalarla karşı karşıya kalınmaması şartıyla ankete katılmayı kabul etmişlerdir. Bu nedenle ankete katılan bireylerin firmaya ve kendisine ait demografik bilgilere sınırlı olarak yer verilmiştir. Katılımcıların çalıştığı işletme isimleri ve katılımcı isimleri gibi demografik bilgiler kesinlikle kayıt altına alınmamıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırmanın bulgular bölümünde katılımcılara yöneltilen sorular ve bu sorulara ait cevaplar yer almaktadır. Bu kapsamda anket formunda yer alan sorular ayrı başlıklar altında incelenerek katılımcılardan alınan cevaplar belirtilmiştir.

Katılımcılardan alınan cevaplar beş bölümde incelenmiştir. İlk bölümde katılımcıların demografik bilgileri yer almaktadır. İkinci bölümde katılımcıların denetim faaliyetleri hakkındaki genel düşünceleri yer almaktadır. Üçüncü bölümde iç denetim faaliyeti hakkındaki düşüncelerine yer verilmiştir. Dördüncü bölümde katılımcıların dış denetim faaliyeti hakkındaki düşünceleri bulunmaktadır. Beşinci bölümde ise katılımcıların iç denetim ve dış denetim kıyaslamaları hakkındaki düşüncelerine değinilmiştir.

4.1. Katılımcıların Demografik Bilgilerine Yönelik Bulgular

Bu bölümde ankete katılan ve Gaziantep'te faaliyet gösteren firmaların muhasebe ve finans departmanlarında çalışan personellerin demografik özelliklerine ait bulgular ortaya konulmuştur. Yapılan anket çalışmasının demografik bilgiler kısmında adaylara aşağıdaki sorular yöneltilmiştir.

- Cinsiyetiniz?
- Yaşınız?
- Eğitim durumunuz?
- Çalıştığınız firmada kaç yıldır çalışmaktasınız?

Ankete katılan muhasebe ve finans personellerinin demografik özelliklerine ait bulgular Tablo 4.1'de verilmiştir. Ayrıca cinsiyet, yaş grupları, eğitim durumu ve firmada kaç yıldır çalıştıkları ile katılımcılara yöneltilen bazı soruların arasında ilişki olup olmadığı Tablo 4.2, Tablo 4.3, Tablo 4.4 ve Tablo 4.5'de gösterilmiştir.

Tablo 4.1: Ankete Katılan Personelin Demografik Özellikleri

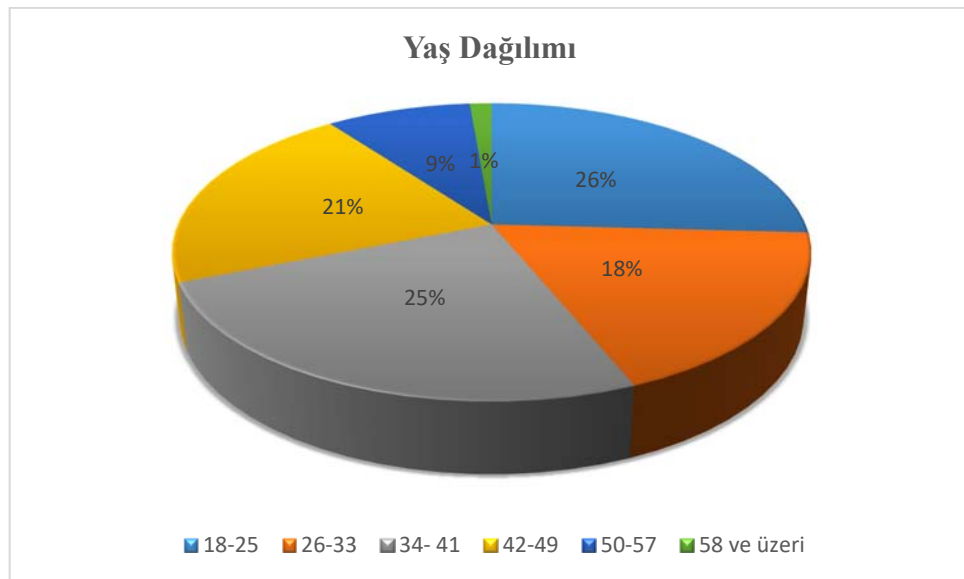
Cinsiyet	n	%
Erkek	141	61.84
Kadın	87	38.15
Toplam	228	100
Yaş		
18-25	59	25.87
26-33	41	17.98
34- 41	57	25
42-49	48	21.05
50-57	20	8.77
58 ve üzeri	3	1.31
Toplam	228	100
Eğitim Durumu		
İlköğretim	1	0.43
Lise	52	22.8
Önlisans	123	53.94
Lisans	46	20.17
Lisansüstü	6	2.63
Toplam	228	100
Firmalarında kaç yıldır çalıştıkları		
1-3	68	29.82
4-6	47	20.61
7-9	51	22.36
10-12	29	12.71
13-15	12	5.26
15 ve üzeri	21	9.21
Toplam	228	100

Yapılan anket çalışmasına toplam 228 kişi katılmıştır. Katılan bireylerin % 61.84'ünün erkek, % 38.15'inin ise bayan olduğu tespit edilmiştir (Şekil 1). Katılımcıların yaş bilgilerine bakıldığında % 25.87'sinin 18-25 yaş aralığında, % 25'inin 34-41 yaş aralığında, % 21.05'inin 42-49 yaş aralığında, % 17.98'inin 26-33

yaş aralığında, % 8.77'sinin 50-57 yaş aralığında ve 1.31'inin ise 58 yaş ve üzeri yaşlarda olduğu belirlenmiştir (Şekil 2). Katılımcıların eğitim durumları incelendiğinde % 53.94'ünün Önlisans, % 22.8'inin lise, % 20.17'sinin lisans, % 2.63'ünün lisansüstü ve % 0.43'ünün ise ilköğretim mezunu olduğu görülmüştür. Katılımcılara yöneltilen iş yerinde kaç yıldır çalıştıkları sorusuna ise katılımcıların % 29.82'sinin 1-3 yıl, % 22.36'sının 7-9 yıl, % 20.61'inin 4-6 yıl, % 12.71'inin 10-12 yıl, % 9.21'inin 15 yıl ve üzeri ve % 5.26'sının ise 13-15 yıldır firmalarında çalıştıkları belirlenmiştir.

Şekil 4.1: Katılımcıların Cinsiyet Dağılım Grafiği

Şekil 4.2: Katılımcıların Yaş Dağılım Grafiği

Tablo 4.2: Katılımcılara Yöneltilen Bazı Sorularda Cinsiyetin Etkisinin Olup Olmadığına Yönelik Sonuçlar

Sorular	Levene Testi		t-test for Equality of Means		
	F	Sig.	T	Sig (2-tailed)	Ort. Farkı
Bir firmada iç denetim biriminin olmadığını farz edersek bu birimin olmasını arzu eder misiniz?	1.916	0.168	0.800	0.424	0.111
İç denetim biriminin firmalarda zaman içinde görevini kötüye kullanıp taraflı raporlar hazırlayacağını düşünüyor musunuz?	11.705	0.001	-1.822	0.070	-0.111
İç denetimin varlığı dış denetimi gereksiz hale getirir mi?	8.200	0.005	-1.392	0.165	-0.117
İç denetimin etkin sonuçlar vereceğini düşünüyor musunuz?	0.979	0.323	-3.383	0.001	-0.387
Bağımsız dış denetimin görevini kötüye kullanıp taraflı raporlar hazırlayacağını düşünüyor musunuz?	5.604	0.019	-2.964	0.003	-0.197
Bağımsız dış denetim ile firmaların mahrem bilgilerinin firma dışına çıkabileceğinden endişelenir misiniz?	0.530	0.467	0.359	0.720	0.023
Gaziantep bölgesindeki işletmeler ve bu işletmelerin kurucularının kültürel yapısı dikkate alındığında iç denetim biriminin kabul gördüğünü düşünüyor musunuz?	0.483	0.488	0.354	0.724	-0.023
Gaziantep bölgesindeki işletmeler ve bu işletmelerin kurucularının kültürel yapısı dikkate alındığında bağımsız dış denetimin kabul gördüğünü düşünüyor musunuz?	1.641	0.202	0.620	0.536	0.042

* $P < 0,05$ düzeyinde anlamlı farklılık

Tablo 4.2’de görüldüğü gibi T testi sonuçlarına göre katılımcılara yöneltilen sekiz sorudan ikisinin cinsiyete bağlı olarak değiştiği gözlenmiştir. Bu sorulardan “İç denetimin etkin sonuçlar vereceğini düşünüyor musunuz?” sorusunun anlamlılık düzeyi (Sig (2-tailed)) 0.001; $p \leq 0.05$ olarak belirlenmiştir. Bu sonuçlara göre oluşan bu farklılıkta kadınların (M=2.34) erkeklere (M=1.96) göre bu soruda daha olumlu katkısının olduğu görülmektedir. Ayrıca “Bağımsız dış denetimin görevini kötüye kullanıp taraflı raporlar hazırlayacağını düşünüyor musunuz?” sorusunun anlamlılık düzeyi ise (Sig (2-tailed)) 0.003; $p \leq 0.05$ olarak belirlenmiştir. Bu sonuca göre oluşan bu farklılıkta kadınların (M=1.55) erkeklere (M=1.35) bu soruda daha olumlu katkısının olduğu görülmektedir.

Diğer sorulara bakıldığında ise yapılan T testi analizi sonucunda cinsiyet ile “Bir firmada iç denetim biriminin olmadığını farz edersek bu birimin olmasını arzu eder misiniz?” (Sig (2-tailed) 0.424; $p \geq 0.05$), “İç denetim biriminin firmalarda

zaman içinde görevini kötüye kullanıp taraflı raporlar hazırlayacağını düşünüyor musunuz?” (Sig (2-tailed) 0.070; $p \geq 0.05$), “İç denetimin varlığı dış denetimi gereksiz hale getirir mi?” (Sig (2-tailed) 0.165; $p \geq 0.05$), “Bağımsız dış denetim ile firmaların mahrem bilgilerinin firma dışına çıkabileceğinden endişelenir misiniz?” (Sig (2-tailed) 0.720; $p \geq 0.05$), “Gaziantep bölgesindeki işletmeler ve bu işletmelerin kurucularının kültürel yapısı dikkate alındığında iç denetim biriminin kabul gördüğünü düşünüyor musunuz?” (Sig (2-tailed) 0.724; $p \geq 0.05$) ve “Gaziantep bölgesindeki işletmeler ve bu işletmelerin kurucularının kültürel yapısı dikkate alındığında bağımsız dış denetimin kabul gördüğünü düşünüyor musunuz?” (Sig (2-tailed) 0.536; $p \geq 0.05$) sorularının arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı sonucuna varılmıştır.

Tablo 4.3: Katılımcılara Yöneltilen Bazı Sorularda Yaş Gruplarının Etkisinin Olup Olmadığına Yönelik Sonuçlar (Tek Yönlü Varyans Analizi-ANOVA)

	Grup	Yaş dağılımı	N	Mean	F	Sig.	Anlamlı Fark
Bir firmada iç denetim biriminin olmadığını farz edersek bu birimin olmasını arzu eder misiniz?	1	18-25	59	1.36	1.708	.134	-
	2	26-33	41	1.51			
	3	34-41	57	1.28			
	4	42-49	48	1.52			
	5	50-57	20	1.80			
	6	58 ve üzeri	3	1.00			
		Toplam	228	1.43			
Bir firmanın rutin olarak bağımsız dış denetimden geçmesini gerektiğini düşünüyor musunuz?	1	18-25	59	1.31	.429	.828	-
	2	26-33	41	1.44			
	3	34-41	57	1.32			
	4	42-49	48	1.35			
	5	50-57	20	1.50			
	6	58 ve üzeri	3	1.00			
		Toplam	228	1.36			
İç denetimin varlığı dış denetimi gereksiz hale getirir mi?	1	18-25	59	1.27	.490	.783	-
	2	26-33	41	1.22			
	3	34-41	57	1.35			
	4	42-49	48	1.40			
	5	50-57	20	1.25			
	6	58 ve üzeri	3	1.33			
		Toplam	228	1.31			
İç denetimin etkin sonuçlar vereceğini düşünüyor musunuz?	1	18-25	59	1.95	1.614	.157	-
	2	26-33	41	2.17			
	3	34-41	57	2.00			
	4	42-49	48	2.27			
	5	50-57	20	2.40			
	6	58 ve üzeri	3	1.67			
		Toplam	228	2.11			

İç denetim biriminin firmalarda zaman içinde görevini kötüye kullanıp taraflı raporlar hazırlayacağını düşünüyor musunuz?	1	18-25	59	1.27	.189	.966	-
	2	26-33	41	1.22			
	3	34-41	57	1.30			
	4	42-49	48	1.29			
	5	50-57	20	1.30			
	6	58 ve üzeri	3	1.33			
		Toplam	228	1.28			
Bağımsız dış denetimin görevini kötüye kullanıp taraflı raporlar hazırlayacağını düşünüyor musunuz?	1	18-25	59	1.36	2.059	.072	-
	2	26-33	41	1.61			
	3	34-41	57	1.46			
	4	42-49	48	1.31			
	5	50-57	20	1.50			
	6	58 ve üzeri	3	1.33			
		Toplam	228	1.43			
Bağımsız dış denetim ile firmaların mahrem bilgilerinin firma dışına çıkabileceğinden endişelenir misiniz?	1	18-25	59	1.32	1.119	.351	-
	2	26-33	41	1.39			
	3	34-41	57	1.35			
	4	42-49	48	1.21			
	5	50-57	20	1.35			
	6	58 ve üzeri	3	1.67			
		Toplam	228	1.32			
Gaziantep bölgesindeki işletmeler ve bu işletmelerin kurucularının kültürel yapısı dikkate alındığında iç denetim biriminin kabul gördüğünü düşünüyor musunuz?	1	18-25	59	1.34	.674	.644	-
	2	26-33	41	1.29			
	3	34-41	57	1.42			
	4	42-49	48	1.27			
	5	50-57	20	1.40			
	6	58 ve üzeri	3	1.33			
		Toplam	228	1.34			
Gaziantep bölgesindeki işletmeler ve bu işletmelerin kurucularının kültürel yapısı dikkate alındığında bağımsız dış denetimin kabul gördüğünü düşünüyor musunuz?	1	18-25	59	1.44	.834	.527	-
	2	26-33	41	1.29			
	3	34-41	57	1.40			
	4	42-49	48	1.48			
	5	50-57	20	1.50			
	6	58 ve üzeri	3	1.33			
		Toplam	228	1.42			

Tablo 4.3’ de görüldüğü gibi “Bir firmada iç denetim biriminin olmadığını farz edersek bu birimin olmasını arzu eder misiniz?” (F=1.708; p>0.05), “Bir firmanın rutin olarak bağımsız dış denetimden geçmesi gerektiğini düşünüyor musunuz?”

($F=0.429$; $p>0.05$), “İç denetimin varlığı dış denetimi gereksiz hale getirir mi?” ($F=0.490$; $p>0.05$), “İç denetimin etkin sonuçlar vereceğini düşünüyor musunuz?” ($F=1.614$; $p>0.05$), “İç denetim biriminin firmalarda zaman içinde görevini kötüye kullanıp taraflı raporlar hazırlayacağını düşünüyor musunuz?” ($F=0.189$; $p>0.05$), “Bağımsız dış denetimin görevini kötüye kullanıp taraflı raporlar hazırlayacağını düşünüyor musunuz?” ($F=2.059$; $p>0.05$), “Bağımsız dış denetim ile firmaların mahrem bilgilerinin firma dışına çıkabileceğinden endişelenir misiniz?” ($F=1.119$; $p>0.05$), “Gaziantep bölgesindeki işletmeler ve bu işletmelerin kurucularının kültürel yapısı dikkate alındığında iç denetim biriminin kabul gördüğünü düşünüyor musunuz?” ($F=0.674$; $p>0.05$) ve “Gaziantep bölgesindeki işletmeler ve bu işletmelerin kurucularının kültürel yapısı dikkate alındığında bağımsız dış denetimin kabul gördüğünü düşünüyor musunuz?” ($F=0.834$; $p>0.05$) sorularının katılımcıların yaş grupları ile arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

Tablo 4.4: Katılımcılara Yöneltilen Bazı Sorularda Eğitim Durumlarının Etkisinin Olup Olmadığına Yönelik Sonuçlar (Tek Yönlü Varyans Analizi-ANOVA)

	Grup	Eğitim Durumu	N	Mean	F	Sig.	Anlamlı Fark
Bir firmada iç denetim biriminin olmadığını farz edersek bu birimin olmasını arzu eder misiniz?	1	İlköğretim	1	1.00	16.539	.000	G2-G3*, G2-G5*, G3-G4*
	2	Lise	52	1.94			
	3	Önlisans	123	1.11			
	4	Lisans	46	1.80			
	5	Lisansüstü	6	1.00			
		Toplam	228	1.43			
Bir firmanın rutin olarak bağımsız dış denetimden geçmesi gerektiğini düşünüyor musunuz?	1	İlköğretim	1	1.00	2.847	.014	G2-G5*, G3-G4*
	2	Lise	52	1.58			
	3	Önlisans	123	1.21			
	4	Lisans	46	1.52			
	5	Lisansüstü	6	1.17			
		Toplam	228	1.36			
İç denetimin varlığı dış denetimi gereksiz hale getirir mi?	1	İlköğretim	1	1.00	.968	.426	-
	2	Lise	52	1.42			
	3	Önlisans	123	1.28			
	4	Lisans	46	1.30			
	5	Lisansüstü	6	1.00			
		Toplam	228	1.31			

İç denetimin etkin sonuçlar vereceğini düşünüyor musunuz?	1	İlköğretim	1	1.00	3.684	.008	G2-G5* G4-G5*
	2	Lise	52	2.33			
	3	Önlisans	123	1.99			
	4	Lisans	46	2.28			
	5	Lisansüstü	6	1.33			
		Toplam	228	2.11			
İç denetim biriminin firmalarda zaman içinde görevini kötüye kullanıp taraflı raporlar hazırlayacağını düşünüyor musunuz?	1	İlköğretim	1	1.00	1.535	.193	-
	2	Lise	52	1.23			
	3	Önlisans	123	1.24			
	4	Lisans	46	1.39			
	5	Lisansüstü	6	1.50			
		Toplam	228	1.28			
Bağımsız dış denetimin görevini kötüye kullanıp taraflı raporlar hazırlayacağını düşünüyor musunuz?	1	İlköğretim	1	1.00	.730	.572	-
	2	Lise	52	1.44			
	3	Önlisans	123	1.42			
	4	Lisans	46	1.48			
	5	Lisansüstü	6	1.17			
		Toplam	228	1.43			
Bağımsız dış denetim ile firmaların mahrem bilgilerinin firma dışına çıkabileceğinden endişelenir misiniz?	1	İlköğretim	1	1.00	1.053	.380	-
	2	Lise	52	1.40			
	3	Önlisans	123	1.33			
	4	Lisans	46	1.24			
	5	Lisansüstü	6	1.17			
		Toplam	228	1.32			
Gaziantep bölgesindeki işletmeler ve bu işletmelerin kurucularının kültürel yapısı dikkate alındığında iç denetim biriminin kabul gördüğünü düşünüyor musunuz?	1	İlköğretim	1	1.00	.273	.895	-
	2	Lise	52	1.33			
	3	Önlisans	123	1.33			
	4	Lisans	46	1.39			
	5	Lisansüstü	6	1.33			
		Toplam	228	1.34			
Gaziantep bölgesindeki işletmeler ve bu işletmelerin kurucularının kültürel yapısı dikkate alındığında bağımsız dış denetimin kabul gördüğünü düşünüyor musunuz?	1	İlköğretim	1	1.00	2.515	.026	G3-G4*
	2	Lise	52	1.38			
	3	Önlisans	123	1.36			
	4	Lisans	46	1.61			
	5	Lisansüstü	6	1.50			
		Toplam	228	1.42			

Tablo 4.4’ de görüldüğü gibi katılımcılara sorulan dört sorunun eğitim durumu ile arasında anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Ayrıca Anova testi yapılırken birey sayısı çok az olduğu için ‘‘İlköğretim’’ grubu test dışı tutulmuştur. Bu farklılığın hangi eğitim durumları arasında olduğunu belirlemek için ise Tukey testi yapılmıştır. ‘‘Bir firmada iç denetim biriminin olmadığını farz edersek bu birimin olmasını arzu eder misiniz?’’ (F=16.539; $p<0.05$) sorularının katılımcıların eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Tukey testi sonuçlarına göre ise G2 (Lise, M=1.94)-G3 (Önlisans, M=1.11), G2 (Lise, M=1.94)-G5 (Lisansüstü, M=1.00) ve G3(Önlisans, M=1.11)-G4 (Lisans, M=1.80) grupları arasında anlamlı bir farklılık bulunduğu tespit edilmiştir. Farklı bir deyişle lise mezunlarının hem önlisans hem de lisansüstü mezunlara göre bir firmada iç denetim biriminin olmasına adına daha olumlu seviyede düşünmektedir. Ayrıca lisans mezunlarının ise önlisans mezunlarına göre bir firmada iç denetim biriminin olmasına adına daha olumlu seviyede düşünmektedir.

‘‘Bir firmanın rutin olarak bağımsız dış denetimden geçmesi gerektiğini düşünüyor musunuz?’’ (F=0.014; $p<0.05$) sorularının katılımcıların eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Tukey testi sonuçlarına göre G2 (Lise, M=1.58)-G5 (Lisansüstü, M=1.17) ve G3 (Önlisans, M=1.21)-G4 (Lisans, M=1.52) grupları arasında anlamlı bir farklılık bulunduğu tespit edilmiştir. Farklı bir deyişle lise mezunlarının lisansüstü mezunlara göre ve lisans mezunlarının da önlisans mezunlarına göre bir firmanın rutin olarak bağımsız dış denetimden geçmesi gerektiği konusunda daha olumlu seviyede düşündükleri görülmüştür.

‘‘İç denetimin etkin sonuçlar vereceğini düşünüyor musunuz?’’ (F=0.008; $p<0.05$) sorularının katılımcıların eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Tukey testi sonuçlarına göre G2 (Lise, M=2.33)-G5 (Lisansüstü, M=1.33) ve G4 (Lisans, M=2.28)-G5 (Lisansüstü, M=1.33) grupları arasında anlamlı bir farklılık bulunduğu belirlenmiştir. Farklı bir deyişle hem lise hem de lisans mezunlarının lisansüstü mezunlara göre iç denetimin etkin sonuçlar vereceği düşüncesi konusunda daha olumlu düşündükleri belirlenmiştir.

‘‘Gaziantep bölgesindeki işletmeler ve bu işletmelerin kurucularının kültürel yapısı dikkate alındığında bağımsız dış denetimin kabul gördüğünü düşünüyor musunuz?’’ (F=0.026; $p<0.05$) sorularının katılımcıların eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Tukey testi sonuçlarına göre G3 (Önlisans, M=1.36)-G4 (Lisans, M=1.61) grupları arasında anlamlı bir farklılık

bulunduğu tespit edilmiştir. Farklı bir deyişle lisans mezunlarının önlisans mezunlara göre Gaziantep bölgesindeki işletmeler ve bu işletmelerin kurucularının kültürel yapısı dikkate alındığında bağımsız dış denetimin kabul gördüğünü düşüncesi konusunda daha olumlu oldukları görülmüştür.

Ayrıca “İç denetimin varlığı dış denetimi gereksiz hale getirir mi?” (F=0.968; $p>0.05$), “İç denetim biriminin firmalarda zaman içinde görevini kötüye kullanıp taraflı raporlar hazırlayacağını düşünüyor musunuz?” (F=1.535; $p>0.05$), “Bağımsız dış denetimin görevini kötüye kullanıp taraflı raporlar hazırlayacağını düşünüyor musunuz?” (F=0.730; $p>0.05$), “Bağımsız dış denetim ile firmaların mahrem bilgilerinin firma dışına çıkabileceğinden endişelenir misiniz?” (F=1.053; $p>0.05$), “Gaziantep bölgesindeki işletmeler ve bu işletmelerin kurucularının kültürel yapısı dikkate alındığında iç denetim biriminin kabul gördüğünü düşünüyor musunuz?” (F=0.273; $p>0.05$) ve “sorularının ise katılımcıların eğitim durumlarıyla arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

Tablo 4.5: Katılımcılara Yöneltilen Bazı Sorularda Çalışma Sürelerinin Etkisinin Olup Olmadığına Yönelik Sonuçlar (Tek Yönlü Varyans Analizi-ANOVA)

	Grup	Çalışma Süreleri	N	Mean	F	Sig.	Anlamlı Fark
Bir firmada iç denetim biriminin olmadığını farz edersek bu birimin olmasını arzu eder misiniz?	1	1-3	68	1.31	1.252	.286	-
	2	4-6	47	1.43			
	3	7-9	51	1.47			
	4	10-12	29	1.41			
	5	13-15	12	1.42			
	6	15 ve üzeri	21	1.81			
		Toplam	228	1.43			
Bir firmanın rutin olarak bağımsız dış denetimden geçmesi gerektiğini düşünüyor musunuz?	1	1-3	68	1.21	2.066	.071	-
	2	4-6	47	1.51			
	3	7-9	51	1.35			
	4	10-12	29	1.21			
	5	13-15	12	1.83			
	6	15 ve üzeri	21	1.43			
		Toplam	228	1.36			
İç denetimin varlığı dış denetimi gereksiz hale getirir mi?	1	1-3	68	1.15	2.334	.430	-
	2	4-6	47	1.45			
	3	7-9	51	1.27			
	4	10-12	29	1.34			
	5	13-15	12	1.67			
	6	15 ve üzeri	21	1.33			
		Toplam	228	1.31			

İç denetimin etkin sonuçlar vereceğini düşünüyor musunuz?	1	1-3	68	2.07	1.223	.299	-
	2	4-6	47	2.34			
	3	7-9	51	2.08			
	4	10-12	29	2.07			
	5	13-15	12	1.75			
	6	15 ve üzeri	21	2.00			
		Toplam	228	2.11			
İç denetim biriminin firmalarda zaman içinde görevini kötüye kullanıp taraflı raporlar hazırlayacağını düşünüyor musunuz?	1	1-3	68	1.25	.761	.579	-
	2	4-6	47	1.34			
	3	7-9	51	1.22			
	4	10-12	29	1.24			
	5	13-15	12	1.42			
	6	15 ve üzeri	21	1.33			
		Toplam	228	1.28			
Bağımsız dış denetimin görevini kötüye kullanıp taraflı raporlar hazırlayacağını düşünüyor musunuz?	1	1-3	68	1.41	0.935	.459	-
	2	4-6	47	1.36			
	3	7-9	51	1.53			
	4	10-12	29	1.38			
	5	13-15	12	1.58			
	6	15 ve üzeri	21	1.38			
		Toplam	228	1.43			
Bağımsız dış denetim ile firmaların mahrem bilgilerinin firma dışına çıkabileceğinden endişelenir misiniz?	1	1-3	68	1.38	0.620	.684	-
	2	4-6	47	1.34			
	3	7-9	51	1.25			
	4	10-12	29	1.28			
	5	13-15	12	1.25			
	6	15 ve üzeri	21	1.38			
		Toplam	228	1.32			
Gaziantep bölgesindeki işletmeler ve bu işletmelerin kurucularının kültürel yapısı dikkate alındığında iç denetim biriminin kabul gördüğünü düşünüyor musunuz?	1	1-3	68	1.28	1.167	.326	-
	2	4-6	47	1.30			
	3	7-9	51	1.45			
	4	10-12	29	1.28			
	5	13-15	12	1.42			
	6	15 ve üzeri	21	1.43			
		Toplam	228	1.34			
Gaziantep bölgesindeki işletmeler ve bu işletmelerin kurucularının kültürel yapısı dikkate alındığında bağımsız dış denetimin kabul gördüğünü düşünüyor musunuz?	1	1-3	68	1.37	.446	.816	-
	2	4-6	47	1.43			
	3	7-9	51	1.39			
	4	10-12	29	1.45			
	5	13-15	12	1.50			
	6	15 ve üzeri	21	1.52			
		Toplam	228	1.42			

Tablo 4.5’ de görüldüğü gibi “Bir firmada iç denetim biriminin olmadığını farz edersek bu birimin olmasını arzu eder misiniz?” (F=1.252; p>0.05), “Bir firmanın rutin olarak bağımsız dış denetimden geçmesi gerektiğini düşünüyor musunuz?” (F=2.066; p>0.05), “İç denetimin varlığı dış denetimi gereksiz hale getirir mi?” (F=2.334; p>0.05), “İç denetimin etkin sonuçlar vereceğini düşünüyor musunuz?” (F=1.223; p>0.05), “İç denetim biriminin firmalarda zaman içinde görevini kötüye kullanıp taraflı raporlar hazırlayacağını düşünüyor musunuz?” (F=0.761; p>0.05), “Bağımsız dış denetimin görevini kötüye kullanıp taraflı raporlar hazırlayacağını düşünüyor musunuz?” (F=0.935; p>0.05), “Bağımsız dış denetim ile firmaların mahrem bilgilerinin firma dışına çıkabileceğinden endişelenir misiniz?” (F=0.620; p>0.05), “Gaziantep bölgesindeki işletmeler ve bu işletmelerin kurucularının kültürel yapısı dikkate alındığında iç denetim biriminin kabul gördüğünü düşünüyor musunuz?” (F=1.167; p>0.05) ve “Gaziantep bölgesindeki işletmeler ve bu işletmelerin kurucularının kültürel yapısı dikkate alındığında bağımsız dış denetimin kabul gördüğünü düşünüyor musunuz?” (F=0.446; p>0.05) sorularının katılımcıların çalışma süreleri ile arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

4.2. Katılımcıların Denetim Faaliyetleri Hakkındaki Düşüncelerine Yönelik Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde, ankete katılan personelin denetim faaliyetlerine bakış açısına yönelik bulgular yer almaktadır. Bu kapsamda katılımcılara yöneltilen sorular aşağıda yer almaktadır.

- Daha önce herhangi bir denetime tabi tutulduunuz mu? Yanıtınız evet ise hangi sıklıkla denetim yapıldı?
- Firmanızda ne sıklıkla hata yaptığınızı düşünüyorsunuz?
- Firma çalışanlarının yaptığı hataların nedenini aşağıdakilerden hangisidir size göre?

Yapılan anket çalışmaları sonucunda katılımcılara yöneltilen “Daha önce herhangi bir denetime tabi tutulduunuz mu? Yanıtınız evet ise hangi sıklıkla denetim yapıldı?” sorusuna katılımcıların % 76.31’i hiç denetim yapılmadı, % 13.15’i her yıl düzenli olarak, % 5.26’sı 2 yılda bir, % 3.07’si 5-10 yılda bir ve % 2.19’u 3-4 yılda bir denetim yapılmaktadır yanıtlarını vermişlerdir (Tablo 4.6).

Tablo 4.6: Daha Önce Denetim Faaliyetinin Gerçekleşme Durumu

Katılımcıların Denetim Faaliyetleri Hakkındaki Düşüncelerine Yönelik Bulgular	Hiç denetim yapılmadı		5-10 yılda bir		3-4 yılda bir		2 yılda bir		Düzenli olarak her yıl		Standart Sapma	TOPLAM	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		n	%
Daha önce herhangi bir denetime tabi tutuldu mu? Yanıtınız evet ise hangi sıklıkla denetim yapıldı?	174	76.31	7	3.07	5	2.19	12	5.26	30	13.15	1.460	228	100

Yapılan anket çalışmaları sonucunda katılımcılara yöneltilen “Firmanızda ne sıklıkla hata yaptığınızı düşünüyorsunuz?” sorusuna katılımcıların % 41.66’sı nadiren hata yapıyorum ve bu hataların basit hatalar olduğunu düşünüyorum (A), % 40,35’i normal kabul edilebilecek sınırlar içinde orta düzeyde hatalar yaptığımı düşünüyorum (B), % 8,33’ü çok fazla ve çok fahiş hata yaptığım durumlar olabiliyor (C), % 5,26’sı hiç hata yapmam (D) ve % 4,38’i ise sunulan seçeneklerden hiçbirisi (E) yanıtlarını vermişlerdir (Tablo 4.7).

Tablo 4.7: Katılımcıların Hata Yapma Sıklıkları

Katılımcıların Denetim Faaliyetleri Hakkındaki Düşüncelerine Yönelik Bulgular	A		B		C		D		E		Standart Sapma	TOPLAM	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		n	%
Firmanızda ne sıklıkla hata yaptığınızı düşünüyorsunuz?	95	41.66	92	40.35	19	8.33	12	5.26	10	4.38	0.885	228	100

Yapılan anket çalışmaları sonucunda katılımcılara yöneltilen “Firma çalışanlarının yaptığı hataların nedenini aşağıdakilerden hangisidir size göre? ” sorusuna katılımcıların % 33,33’ü sunulan seçeneklerin hepsi derken (A), % 28,5’i yoğun çalışma saatleri (B), % 12,71’i yetersiz personel sayısı (C), % 12,71’i Kalifiye personel alınmaması (D), % 7,01’i düşük ücretler (E) ve % 5,7’si ise seçeneklerden hiçbirisi (F) yanıtlarını vermişlerdir (Tablo 4.8).

Tablo 4.8: Katılımcıların Hata Yapma Nedenleri

Katılımcıların Denetim Faaliyetleri Hakkındaki Düşüncelerine Yönelik Bulgular	A		B		C		D		E		F		Standart Sapma	TOPLAM	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		n	%
Firma çalışanlarının yaptığı hataların nedenini aşağıdakilerden hangisidir size göre?	76	33.33	65	28.5	29	12.71	29	12.71	16	7.01	13	5.7	1.776	228	100

4.3. Katılımcıların İç Denetim Faaliyeti Hakkındaki Düşüncelerine Yönelik Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde, ankete katılan personelin iç denetim faaliyetlerine bakış açısına yönelik bulgular yer almaktadır. Bu kapsamda katılımcılara yöneltilen sorular aşağıda yer almaktadır.

- Çalıştığınız firma da iç denetim birimi var mı?
- Bir firmada iç denetim biriminin olmadığını farz edersek bu birimin olmasını arzu eder misiniz?
- İç denetimin etkin sonuçlar vereceğini düşünüyor musunuz?
- İç denetimin sizin üzerine nasıl bir etkisi olur?
- İç denetim esnasında bir hatalı işlem gerçekleştirdiğiniz ortaya çıksa ne düşünürsünüz?
- İç denetim biriminin firmanızda zaman içinde görevini kötüye kullanıp taraflı raporlar hazırlayacağını düşünüyor musunuz?
- Gaziantep bölgesindeki işletmeler ve bu işletmelerin kurucularının kültürel yapısı dikkate alındığında iç denetim biriminin kabul gördüğünü düşünüyor musunuz?
- İç denetim mekanizmasının en etkili uygulandığı bölge sizce hangi bölgemiz olabilir?

Yapılan anket çalışmaları sonucunda katılımcılara yöneltilen “Çalıştığımız firma da iç denetim birimi var mı?” sorusuna katılımcıların % 61,4’ü hayır cevabını verirken % 38,59’u ise evet cevabını vermiştir (Tablo 4.9).

Tablo 4.9: Katılımcıların Çalıştığı Firmalarda İç Denetim Birimi Varlığı

Katılımcıların İç Denetim Faaliyeti Hakkındaki Düşüncelerine Yönelik Bulgular	Evet		Hayır		Standart Sapma	TOPLAM	
	n	%	n	%		n	%
Çalıştığımız firma da iç denetim birimi var mı?	88	38.59	140	61.40	0.488	228	100

Yapılan anket çalışmaları sonucunda katılımcılara yöneltilen “Bir firmada iç denetim biriminin olmadığını farz edersek bu birimin olmasını arzu eder misiniz?” sorusuna katılımcıların % 73,24’ü evet, arzu ederim ve böyle bir birimin varlığı hata ve hileleri en aza indirger derken (A), % 14,03’ü kısmen arzu ederim ve sadece önemli işlemlerin denetlenmesi gerektiğini düşünüyorum (B), % 8,77’si Hayır, böyle bir birimin varlığını gereksiz buluyorum (C) ve % 3,94’ü ise sunulan seçeneklerden hiçbirisi (D) yanıtlarını vermişlerdir (Tablo 4.10).

Tablo 4.10: Katılımcıların İç Denetim Birimi Olmayan Bir Firmada İç Denetim Biriminin Oluşturulması Hakkındaki Düşünceleri

Katılımcıların İç Denetim Faaliyeti Hakkındaki Düşüncelerine Yönelik Bulgular	A		B		C		D		Standart Sapma	TOPLAM	
	n	%	n	%	n	%	n	%		n	%
Bir firmada iç denetim biriminin olmadığını farz edersek bu birimin olmasını arzu eder misiniz?	167	73.24	32	14.03	20	8.77	9	3.94	0.813	228	100

Yapılan anket çalışmaları sonucunda katılımcılara yöneltilen “İç denetimin etkin sonuçlar vereceğini düşünüyor musunuz?” sorusuna katılımcıların % 39,91’i iç denetim hata ve hileleri saptamada etkin olmasa bile çalışanlar üzerinde bir denetim algısı oluşturduğundan hata ve hileleri azaltacaktır (A), % 28,07’si iç denetim mekanizmasının hem hata ve hileleri saptamada etkin hem de çalışanlar üzerindeki denetim algısından olumlu olacağını düşünüyorum (B), % 27,19’u İç denetim belli bir süre sonra rutin evrak işlemleri gibi görüldüğünden etkin sonuçlar vermeyeceğini düşünüyorum (C), % 4,82’si ise sunulan seçeneklerden hiçbirisi (D) yanıtlarını vermişlerdir (Tablo 4.11).

Tablo 4.11: Katılımcıların İç Denetimin Etkinliği Üzerine Düşünceleri

Katılımcıların İç Denetim Faaliyeti Hakkındaki Düşüncelerine Yönelik Bulgular	A		B		C		D		Standart Sapma	TOPLAM	
	n	%	n	%	n	%	n	%		n	%
İç denetimin etkin sonuçlar vereceğini düşünüyor musunuz?	91	39.91	64	28.07	62	27.19	11	4.82	0.859	228	100

Yapılan anket çalışmaları sonucunda katılımcılara yöneltilen “İç denetimin sizin üzerine nasıl bir etkisi olur?” sorusuna katılımcıların % 52.63’ü sürekli iç denetime tabi tutulacağını bilmek hatalı işlemlerim takip edileceği için yapığım işi daha özenli yapmama neden olur (A), % 23.68’i sürekli bir iç denetime tabi tutulacağını bilmek işyeri aidiyet duygumu zedeler ve çalışma performansımı olumsuz etkiler (B), % 8.33’ü sürekli iç denetime tabi tutulacağını bilmek hatalı işlemlerimin düzeltileceğini bildiğim için işlerimi daha rahat ve kontrolden geçirmeden yapmama neden olur (C), % 6.57’si sunulan seçeneklerden hiçbirisi (D), % 5,26’sı iç denetimin olması çalışma performansım üzerine hiçbir etkisi olmaz (E) ve % 3,50’si ise iç denetimin olması çalışma performansımı etkilemese bile üzerimdeki baskı ve stresi artırır (F), yanıtlarını vermişlerdir (Tablo 4.12).

Tablo 4.12: İç Denetimin Etkinliğinin Katılımcılar Üzerine Etkileri

Katılımcıların İç Denetim Faaliyeti Hakkındaki Düşüncelerine Yönelik Bulgular	A		B		C		D		E		F		Standart Sapma	TOPLAM	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		n	%
İç denetimin sizin üzerine nasıl bir etkisi olur?	120	52.6	54	23.6	19	8.3	15	6.57	12	5.26	8	3.50	1.34	228	100

Yapılan anket çalışmaları sonucunda katılımcılara yöneltilen “İç denetim esnasında bir hatalı işlem gerçekleştirdiğiniz ortaya çıksa ne düşünürsünüz?” sorusuna katılımcıların % 70.17’si bu hatadan dolayı daha dikkatli olmaya çalışırım (A), % 16.66’sı hatalı işlemden dolayı işverenlerim gözünde saygınlık kaybettiğimi düşünürüm (B), % 6.17’ü hata yapmanın normal olduğunu düşünür ve ilave bir önlem almam (C), % 4.82’si ise seçeneklerden hiçbirisi (D) ve % 2.19’u sunulan seçeneklerin hepsi (E) yanıtlarını vermişlerdir (Tablo 4.13).

Tablo 4.13: İç Denetimin Etkinliği Sırasında Ortaya Çıkan Hata Karşısındaki Düşünceleri

Katılımcıların İç Denetim Faaliyeti Hakkındaki Düşüncelerine Yönelik Bulgular	A		B		C		D		E		Standart Sapma	TOPLAM	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		n	%
İç denetim esnasında bir hatalı işlem gerçekleştirdiğiniz ortaya çıksa ne düşünürsünüz?	160	70.17	38	16.66	14	6.14	11	4.82	5	2.19	1.343	228	100

Yapılan anket çalışmaları sonucunda katılımcılara yöneltilen “İç denetim biriminin firmanızda zaman içinde görevini kötüye kullanıp taraflı raporlar hazırlayacağını düşünüyor musunuz?” sorusuna katılımcıların % 72.36’sı evet bu

durum beni endişelendirir derken (A), % 23.63'ü ise hayır böyle bir endişe duymam (B) yanıtını vermişlerdir (Tablo 4.14).

Tablo 4.14: Katılımcıların İç Denetim Birimi Hakkındaki Düşünceleri

Katılımcıların İç Denetim Faaliyeti Hakkındaki Düşüncelerine Yönelik Bulgular	A		B		Standart Sapma	TOPLAM	
	n	%	n	%		n	%
İç denetim biriminin firmanızda zaman içinde görevini kötüye kullanıp taraflı raporlar hazırlayacağını düşünüyor musunuz?	165	72.36	63	23.63	0.448	228	100

Yapılan anket çalışmaları sonucunda katılımcılara yöneltilen “Gaziantep bölgesindeki işletmeler ve bu işletmelerin kurucularının kültürel yapısı dikkate alındığında iç denetim biriminin kabul gördüğünü düşünüyor musunuz?” sorusuna katılımcıların % 65.78'i evet yanıtını verirken, % 34.21'i ise hayır yanıtını vermiştir (Tablo 4.15).

Tablo 4.15: Katılımcıların Gaziantep Yöresinin Kültürel Yapısının İç denetim Biriminin Kabulü Açısından Düşünceleri

Katılımcıların İç Denetim Faaliyeti Hakkındaki Düşüncelerine Yönelik Bulgular	Evet		Hayır		Standart Sapma	TOPLAM	
	n	%	n	%		n	%
Gaziantep bölgesindeki işletmeler ve bu işletmelerin kurucularının kültürel yapısı dikkate alındığında iç denetim biriminin kabul gördüğünü düşünüyor musunuz?	150	65.78	78	34.21	0.475	228	100

Yapılan anket çalışmaları sonucunda katılımcılara yöneltilen “İç denetim mekanizmasının en etkili uygulandığı bölge sizce hangisi bölgemiz olabilir?” sorusuna katılımcıların % 49.56'sı Marmara bölgesi derken (A), % 16.66'sı Güneydogu Anadolu bölgesi (B), % 13.59'u İç Anadolu bölgesi (C), % 7,45'i Ege

bölgesi (D), % 6.14'ü Doğu Anadolu bölgesi (E), % 5.26'sı Akdeniz bölgesi (F) ve % 1.31'i ise Karadeniz bölgesi (G) yanıtlarını vermişlerdir (Tablo 4.16).

Tablo 4.16: Katılımcıların İç Denetim Faaliyetlerinin En Etkili Yürütüldüğü Bölge Hakkındaki Düşünceleri

Katılımcıların İç Denetim Faaliyeti Hakkındaki Düşüncelerine Yönelik Bulgular	A		B		C		D		E		F		G		Standart Sapma	TOPLAM	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		n	%
İç denetim mekanizmasının en etkili uygulandığı bölge sizce hangi bölgemiz olabilir?	113	49.5	38	16.6	31	13.5	17	7.4	14	6.1	12	5.2	3	1.3	1.8	228	100

4.4. Katılımcıların Dış Denetim Faaliyeti Hakkındaki Düşüncelerine Yönelik Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde, ankete katılan personelin dış denetim faaliyetlerine bakış açısına yönelik bulgular yer almaktadır. Bu kapsamda katılımcılara yöneltilen sorular aşağıda yer almaktadır.

- Bir firmanın rutin olarak bağımsız dış denetimden geçmesi gerektiğini düşünüyor musunuz?
- Bağımsız dış denetimin sizin üzerinize nasıl bir etkisi olur?
- Uzun süredir dış denetime tabi tutulmayan bir firmada aniden dış denetim yaptırma kararı alınsa nasıl bir tutum içine girersiniz?
- Bağımsız dış denetimin görevini kötüye kullanıp taraflı raporlar hazırlayacağını düşünüyor musunuz?
- Bağımsız dış denetim ile çalıştığınız firmanın mahrem bilgilerinin firma dışına çıkabileceğinden endişelenir misiniz?

- Gaziantep bölgesindeki işletmeler ve bu işletmelerin kurucularının kültürel yapısı dikkate alındığında bağımsız dış denetimin kabul gördüğünü düşünüyor musunuz?
- Bağımsız dış denetim mekanizmasının en etkili uygulandığı bölge sizce hangi bölgemiz olabilir?

Yapılan anket çalışmaları sonucunda katılımcılara yöneltilen “Bir firmanın rutin olarak bağımsız dış denetimden geçmesi gerektiğini düşünüyor musunuz?” sorusuna katılımcıların % 78.07’si evet, böyle bir denetimin yıllık olarak yapılmasını yararlı buluyorum (A), % 13.59’u bu denetim faaliyetleri yöneticilerin hesapların doğruluğundan şüphelendiği durumlarda yapılmalı (B), % 5.26’sı sunulan seçeneklerden hiçbirisi (C) ve % 3.07’si ise hayır, bu denetimi gereksiz bulmaktayım (D) yanıtlarını vermişlerdir (Tablo 4.17).

Tablo 4.17: Katılımcıların Bir Firmanın Rutin Olarak Bağımsız Dış Denetimden Geçmesi Hakkındaki Düşünceleri

Katılımcıların Dış Denetim Faaliyeti Hakkındaki Düşüncelerine Yönelik Bulgular	A		B		C		D		Standart Sapma	TOPLAM	
	n	%	n	%	n	%	n	%		n	%
Bir firmanın rutin olarak bağımsız dış denetimden geçmesi gerektiğini düşünüyor musunuz?	178	78.07	31	13.59	12	5.26	7	3.07	0.780	228	100

Yapılan anket çalışmaları sonucunda katılımcılara yöneltilen “Bağımsız dış denetimin sizin üzerinize nasıl bir etkisi olur?” sorusuna katılımcıların % 41.22’si iç denetime göre daha fazla ciddi bir incelemeden geçileceği için hata yapmamaya daha fazla özen gösteririm (A), % 23.68’i bu denetimi yapan firmanın dışarıdan olması üzerimdeki baskıyı iç denetime göre daha fazla artırır ve çalışma performansımı olumsuz etkiler (B), % 11.40’ü bu denetimde işini hatasız yapan personel ile hatalı yapan personel ayırt edileceğinden benim açımdan olumlu sonuçları olacağını

düşünürüm (C), % 9.64'ü sunulan seçeneklerden hiçbirisi (D), % 7.89'u dışarıdan bir denetim yapan firma kısa sürede şirket teamüllerini kavrayamayacağı için sunulacak raporun gerçeği tam olarak yansıtmayacağını düşünürüm (E) ve % 6.14'ü Bağımsız dış denetim çalışma performansımı ve işimi özenli yapmamı etkilemez (F) yanıtlarını vermişlerdir (Tablo 4.18).

Tablo 4.18: Bağımsız Dış Denetimin Katılımcılar Üzerine Etkileri

Katılımcıların Dış Denetim Faaliyeti Hakkındaki Düşüncelerine Yönelik Bulgular	A		B		C		D		E		F		Standart Sapma	TOPLAM	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		n	%
Bağımsız dış denetimin sizin üzerinize nasıl bir etkisi olur?	94	41.2	54	23.6	26	11.4	22	9.6	18	7.8	14	6.1	1.5	228	100

Yapılan anket çalışmaları sonucunda katılımcılara yöneltilen “Uzun süredir dış denetime tabi tutulmayan bir firmada aniden dış denetim yaptırma kararı alınsa nasıl bir tutum içine girersiniz?” sorusuna katılımcıların % 38.59'u firmada işlerin iyi gitmediğini düşünür ve bu durumdan tedirgin olurum (A), % 17.54'ü bunu normal bir işlem olarak düşünürüm (B), % 15.35'i firma işverenlerinin çalışanlarına güvenmediğini düşünmeme sebep olabilir (C), % 13.59'u firma çalışanlarının performansından memnun kalınmadığını düşünürüm (D), % 8.33'ü Firma çok ortaklı bir firma ise ortakların birbirine güvenin kaybolduğunu düşünürüm (E) ve % 6.57'si ise sunulan seçeneklerden hiçbirisi yanıtlarını vermişlerdir (Tablo 4.19).

Tablo 4.19: Katılımcıların Uzun Süredir Dış Denetime Tabi Tutulmayan Bir Firmada Aniden Dış Denetim Yaptırma Kararı Alınması Hakkındaki Düşünceleri

Katılımcıların Dış Denetim Faaliyeti Hakkındaki Düşüncelerine Yönelik Bulgular	A		B		C		D		E		F		Standart Sapma	TOPLAM	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		n	%
Uzun süredir dış denetime tabi tutulmayan bir firmada aniden dış denetim yaptırma kararı alınsa nasıl bir tutum içine girersiniz?	88	38.5	40	17.54	35	15.35	31	13.59	19	8.33	15	6.57	1.744	228	100

Yapılan anket çalışmaları sonucunda katılımcılara yöneltilen ‘‘Bağımsız dış denetimin görevini kötüye kullanıp taraflı raporlar hazırlayacağını düşünüyor musunuz?’’ sorusuna katılımcıların % 57.01’i evet, çalışanların durumunu tam değerlendiremeyeceği için bu mümkün (A) ve % 42.98’i ise hayır, dış kaynaklı bir denetim olduğu için bu mümkün değil (B) yanıtlarını vermişlerdir (Tablo 4.20).

Tablo 4.20: Katılımcıların Bağımsız Dış Denetimde Taraflı Rapor Hazırlanması Hakkında Düşünceleri

Katılımcıların Dış Denetim Faaliyeti Hakkındaki Düşüncelerine Yönelik Bulgular	A		B		Standart Sapma	TOPLAM	
	n	%	n	%		n	%
Bağımsız dış denetimin görevini kötüye kullanıp taraflı raporlar hazırlayacağını düşünüyor musunuz?	130	57.01	98	42.98	0.496	228	100

Yapılan anket çalışmaları sonucunda katılımcılara yöneltilen ‘‘Bağımsız dış denetim ile çalıştığınız firmanın mahrem bilgilerinin firma dışına çıkabileceğinden

endişelenir misiniz?’’ sorusuna katılımcıların % 67.54’ü evet yanıtını verirken % 32.45’i ise hayır yanıtını vermiştir (Tablo 4.21).

Tablo 4.21: Katılımcıların Bağımsız Dış Denetim ile Firmanın Mahrem Bilgilerinin Firma Dışına Çıkabileceği Endişeleri Hakkında Düşünceleri

Katılımcıların Dış Denetim Faaliyeti Hakkındaki Düşüncelerine Yönelik Bulgular	Evet		Hayır		Standart Sapma	TOPLAM	
	n	%	n	%		n	%
Bağımsız dış denetim ile çalıştığımız firmanın mahrem bilgilerinin firma dışına çıkabileceğinden endişelenir misiniz?	154	67.54	74	32.45	0.469	228	100

Yapılan anket çalışmaları sonucunda katılımcılara yöneltilen ‘‘Gaziantep bölgesindeki işletmeler ve bu işletmelerin kurucularının kültürel yapısı dikkate alındığında bağımsız dış denetimin kabul gördüğünü düşünüyor musunuz?’’ sorusuna katılımcıların % 58.33’ü evet yanıtını verirken, % 41.66’sı ise hayır yanıtını vermiştir (Tablo 4.22).

Tablo 4.22: Katılımcıların Gaziantep Yöresinin Kültürel Yapısının Dış Denetimin Kabulü Açısından Düşünceleri

Katılımcıların Dış Denetim Faaliyeti Hakkındaki Düşüncelerine Yönelik Bulgular	Evet		Hayır		Standart Sapma	TOPLAM	
	n	%	n	%		n	%
Gaziantep bölgesindeki işletmeler ve bu işletmelerin kurucularının kültürel yapısı dikkate alındığında bağımsız dış denetimin kabul gördüğünü düşünüyor musunuz?	133	58.33	95	41.66	0.494	228	100

Yapılan anket çalışmaları sonucunda katılımcılara yöneltilen ‘‘Bağımsız dış denetim mekanizmasının en etkili uygulandığı bölge sizce hangisi bölgemiz olabilir?’’ sorusuna katılımcıların % 50’si Marmara bölgesi derken (A), % 18.42’si Güneydoğu Anadolu bölgesi (B), % 11.84’ü İç Anadolu bölgesi (C), % 8.77’si Ege bölgesi (D), % 5.26’sı Akdeniz bölgesi (E), % 3.94’ü Doğu Anadolu bölgesi (F) ve % 1.75’i ise Karadeniz bölgesi (G) yanıtlarını vermişlerdir (Tablo 4.23).

Tablo 4.23: Katılımcıların Bağımsız Dış Denetimin En Etkili Uygulandığı Bölge Hakkındaki Düşünceleri

Katılımcıların Dış Denetim Faaliyeti Hakkındaki Düşüncelerine Yönelik Bulgular	A		B		C		D		E		F		G		Standart Sapma	TOPLAM	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		n	%
Bağımsız dış denetim mekanizmasının en etkili uygulandığı bölge sizce hangi bölgemiz olabilir?	114	50	42	18.4	27	11.84	20	8.77	12	5.26	9	3.94	4	1.75	1.85	228	100

4.5. Katılımcıların İç Denetim ve Dış Denetim Kıyaslamaları Hakkındaki Düşüncelerine Yönelik Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde, ankete katılan personelin iç denetim ve dış denetim kıyaslamalarına bakış açısına yönelik bulgular yer almaktadır. Bu kapsamda katılımcılara yöneltilen sorular aşağıda yer almaktadır.

- İç denetimin varlığı dış denetimi gereksiz hale getirir mi?
- Dış denetim ile iç denetimin etkinliği karşılaştırıldığında aşağıdaki düşüncelerden hangisine kendinizi daha yakın hissediyorsunuz?
- Uzun süredir dış denetime tabi tutulmayan ve iç denetim birimi olan bir firmada aniden dış denetim yaptırma kararı alınsa nasıl bir tutum içine girersiniz?

- Yaptığımız bir hatanın iç denetimde fark edilmeyip bağımsız dış denetim tarafından fark edilmesi durumunda ne düşünürsünüz?

Yapılan anket çalışmaları sonucunda katılımcılara yöneltilen “İç denetimin varlığı dış denetimi gereksiz hale getirir mi?” sorusuna katılımcıların % 77.63’ü kesinlikle hayır her iki denetim türü de uygulanmalı (A), % 14.03’ü sadece biri uygulanmalı iki farklı denetim yapılması gereksiz (B) ve % 8.33’ü sunulan seçeneklerden hiçbirisi (C) yanıtlarını vermişlerdir (Tablo 4.24).

Tablo 4.24: Katılımcıların İç Denetimin Varlığı Dış Denetimi Gereksiz Hale Getirir mi Sorusu Hakkındaki Düşünceleri

Katılımcıların İç Denetim ve Dış Denetim Kıyaslamaları Hakkındaki Düşüncelerine Yönelik Bulgular	A		B		C		Standart Sapma	TOPLAM	
	n	%	n	%	n	%		n	%
İç denetimin varlığı dış denetimi gereksiz hale getirir mi?	177	77.63	32	14.03	19	8.33	0.617	228	100

Yapılan anket çalışmaları sonucunda katılımcılara yöneltilen “Dış denetim ile iç denetimin etkinliği karşılaştırıldığında aşağıdaki düşüncelerden hangisine kendinizi daha yakın hissediyorsunuz?” sorusuna katılımcıların % 46.49’u iç denetimin dış denetimden daha etkili olacağını düşünüyorum (A), % 41.22’si dış denetimin iç denetimden daha etkili olacağı kanaatindeyim (B) ve % 12.28’i ise sunulan seçeneklerden hiçbirisi (C) yanıtlarını vermişlerdir (Tablo 4.25).

Tablo 4.25: Katılımcıların Dış Denetim ile İç Denetim Etkinliklerinin Karşılaştırılması Hakkındaki Düşünceleri

Katılımcıların İç Denetim ve Dış Denetim Kıyaslamaları Hakkındaki Düşüncelerine Yönelik Bulgular	A		B		C		Standart Sapma	TOPLAM	
	n	%	n	%	n	%		n	%
Dış denetim ile iç denetimin etkinliği karşılaştırıldığında aşağıdaki düşüncelerden hangisine kendinizi daha yakın hissediyorsunuz?	106	46.49	94	41.22	28	12.28	0.673	228	100

Yapılan anket çalışmaları sonucunda katılımcılara yöneltilen “Uzun süredir dış denetime tabi tutulmayan ve iç denetim birimi olan bir firmada aniden dış denetim yaptırma kararı alınsa nasıl bir tutum içine girersiniz?” sorusuna katılımcıların % 30.70’i firmada iç denetim biriminin etkin çalışmadığını düşünürüm (A), % 18.85’i iç denetimin başarısının test edildiğini düşünürüm (B), % 17.54’ü firma sahibi veya ortaklarının iç denetimin tarafsızlığından şüphe ettiğinin düşünürüm (C), % 14.91’i bunu normal bir işlem olarak düşünürüm (D), % 14.03’ü firma işverenlerinin iç denetime güvenmediğini düşünmeme sebep olur (E), % 3.94’ü sunulan seçeneklerden hiçbirisi (F) yanıtlarını vermişlerdir (Tablo 4.26).

Tablo 4.26: Katılımcıların Uzun Süredir Dış Denetime Tabi Tutulmayan ve İç Denetim Birimi Olan Bir Firmada Aniden Dış Denetim Yaptırma Kararı Alınması Karşısındaki Tutumları

Katılımcıların İç Denetim ve Dış Denetim Kıyaslamaları Hakkındaki Düşüncelerine Yönelik Bulgular	A		B		C		D		E		F		Standart Sapma	TOPLAM	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		n	%
Uzun süredir dış denetime tabi tutulmayan ve iç denetim birimi olan bir firmada aniden dış denetim yaptırma kararı alınsa nasıl bir tutum içine girersiniz?	70	30.70	43	18.85	40	17.54	34	14.91	32	14.03	9	3.94	1.58	228	100

Yapılan anket çalışmaları sonucunda katılımcılara yöneltilen “Yaptığınız bir hatanın iç denetimde fark edilmeyip bağımsız dış denetim tarafından fark edilmesi durumunda ne düşünürsünüz?” sorusuna katılımcıların % 45.61’i iç denetim mekanizmasının güvenilirliğini sorgularım (A), % 19.73’ü iç denetim biriminin de hata yapabileceğini düşünür ve normal karşılarım (B), % 16.22’si hatamın bağımsız dış denetim tarafından fark edilmesi beni daha fazla etkiler (C), % 10.52’si hatanın iç denetim biriminin de gözünden kaçması beni teselli eder (D), % 7.45’i sunulan seçeneklerden hiçbirisi (E) ve % 0.43’ü ise hata yapmanın normal olduğunu düşünür ve ilave bir önlem almam (F) yanıtlarını vermişlerdir (Tablo 4.27).

Tablo 4.27: Katılımcıların Yaptığı Bir Hatanın İç Denetimde Fark Edilmeyip Bağımsız Dış Denetim Tarafından Fark Edilmesi Karşısındaki Tutumları

Katılımcıların İç Denetim ve Dış Denetim Kıyaslamaları Hakkındaki Düşüncelerine Yönelik Bulgular	A		B		C		D		E		F		Standart Sapma	TOPLAM	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		n	%
Yaptığımız bir hatanın iç denetimde fark edilmeyip bağımsız dış denetim tarafından fark edilmesi durumunda ne düşüncünüz?	104	45.6	45	19.73	37	16.22	24	10.52	17	7.45	1	0.43	1.540	228	100

SONUÇ VE ÖNERİLER

Firmalarda mali ve mali olmayan her türlü işlemleri gerek iç denetim gerekse dış denetim faaliyetleri ile denetlenmektedir. Bu denetleme işlemleri ile firmaların mali tablolarının güvenilirliği, yasal kriterlere uygunluğu, faaliyetlerin ekonomikliği, bilişim sistemlerinin güvenilirliği, uygulanan veya uygulanacak faaliyetlerin etkinliği ve verimliliği gibi konularda yönetim kademesine ve firma sahiplerine güvence verilebilmektedir (Çalışkan, 2017:93).

Bu çalışmada denetim faaliyetlerinin aktif olarak yürütüldüğü muhasebe ve finans departmanlarında çalışan personellerin iç denetim ve dış denetime bakış açıları tespit edilmiştir. Bu kapsamda bu birimlerde çalışan personeller ile yürütülen anket çalışmalarında 5 ana başlık altında iç denetim ve dış denetim faaliyetleri hakkında sorular yöneltilmiştir.

Yapılan anket çalışmaları genel olarak değerlendirildiğinde ankete katılan adayların çoğunluğunu erkek adaylar oluşturmuştur. Katılımcıların çoğunluğu 1-3 yıl arasında bağlı bulunduğu firmada çalışmakta oldukları belirlenmiştir. Ayrıca katılımcıların çoğunluğunun 18-25 yaş arasında değiştiği görülmüştür. Eğitim düzeylerine bakıldığında katılımcıların büyük bir çoğunluğunun önlisans mezunu olduğu görülmektedir.

Demografik bilgiler haricindeki sorular incelendiğinde ise katılımcıların büyük bir çoğunluğunun şu anda çalıştıkları firmalarda iç denetim biri olmadığı ve daha önce herhangi bir denetime tabii tutulmadığı belirlenmiştir. Yine katılımcıların büyük bir çoğunluğu iç denetim birimi olması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca katılımcıların çoğunluğunun “İç denetimin etkin sonuçlar vereceğini düşünüyor musunuz?” sorusuna ise “İç denetim hata ve hileleri saptamada etkin olmasa bile çalışanlar üzerinde bir denetim algısı oluşturduğundan hata ve hileleri azaltacaktır.” yanıtını verdiği gözlenmiştir. Katılımcıların “İç denetimin sizin üzerine nasıl bir etkisi olur?” sorusuna ise “Sürekli iç denetime tabi tutulacağımı bilmek hatalı işlemlerim takip edileceği için yapığım işi daha özenli yapmama neden olur.” seçeneğini daha fazla

İşaretlediği belirlenmiştir. Ayrıca katılımcıların çoğunluğu nadiren hata yaptığını ve bu hataların ise basit hatalar olduğunu düşünmektedir. Katılımcılar ortaya çıkan bu hataların ise yoğun çalışma saatleri, yetersiz personel sayısı, kalifiye personel alınmaması ve düşük ücretlerden kaynaklandığını düşünmektedir. Yine katılımcılara yöneltilen “İç denetim esnasında bir hatalı işlem gerçekleştirdiğiniz ortaya çıkarsa ne düşünürsünüz?” sorusuna ise çoğunluğunun “Bu hatadan dolayı daha dikkatli olmaya çalışırım.” yanıtını verdiği görülmüştür. Öte yandan iç denetim biriminin firmalarda zaman içinde görevini kötüye kullanıp taraflı raporlar hazırlayacağı düşüncesinin ise katılımcıların büyük bir çoğunluğunu endişelendirdiği belirlenmiştir. Katılımcılarda Gaziantep bölgesindeki işletmeler ve bu işletmelerin kurucularının kültürel yapısı dikkate alındığında iç denetim biriminin kabul gördüğü düşüncesinin hâkim olduğu görülmüştür. Fakat katılımcıların iç denetim mekanizmasının en aktif yönetildiği bölgenin ise Marmara bölgesi olduğu düşüncesi hâkimdir.

Ankete katılan bireylerin büyük bir çoğunluğunun firmaların yıllık olarak dış denetimden geçmesini yararlı buldukları görülmüştür. Ek olarak katılımcılar hem iç denetim hem de dış denetimin uygulanması gerektiğini düşünmektedir. Fakat bu iki denetim türü karşılaştırıldığında ise katılımcılarda iç denetimin dış denetimden daha etkili olduğu düşüncesi hâkimdir. Dış denetimin katılımcılar üzerine etkisi ise, dış denetimin iç denetime göre daha ciddi bir incelemeden geçileceği düşüncesi hâkim olmakla birlikte bu kapsamda katılımcılar hata yapmamaya daha fazla özen göstereceklerini belirtmişlerdir. Uzun süredir dış denetime tabi tutulmayan bir firmada aniden dış denetim yaptırma kararı alınması karşısında ise katılımcılar, firmada işlerin iyi gitmediğini düşüncesiyle tedirginlik yaşayanını belirtmiştir. Bu kararın iç denetim birimi olan bir firmada alınması karşısında ise katılımcılar iç denetim biriminin etkin çalışmadığı düşüncesine kapılacaklarını belirtmişlerdir. Benzer bir şekilde katılımcıların yapmış olduğu bir hatanın iç denetim esnasında fark edilmeyip dış denetim esnasında fark edilmesi durumunda ise iç denetim mekanizmasının güvenilirliği konusunda daha fazla sorgulayıcı olacakları sonucuna varılmıştır. Katılımcılarda dış denetim esnasında çalışanların durumunu tam değerlendiremeyeceği düşüncesinden dolayı dış denetim biriminin taraflı rapor hazırlayabileceği düşüncesi hâkimdir. Ayrıca katılımcıların büyük bir çoğunluğu firmaların mahrem bilgilerinin dış denetim esnasında dışarıya çıkarılabileceği konusunda endişe duymaktadır. Katılımcılarda Gaziantep bölgesindeki işletmeler ve bu işletmelerin kurucularının kültürel yapısı dikkate alındığında dış denetimin

biriminin kabul gördüğü düşüncesinin hâkim olduğu görülmüştür. Fakat katılımcıların dış denetim mekanizmasının en aktif yönetildiği bölgenin ise Marmara bölgesi olduğu düşüncesi hâkimdir.

Yapılan bu çalışma ile iç denetim ve dış denetim faaliyetlerinin muhasebe ve finans alanında çalışan personeller üzerinde oluşturduğu düşünceler ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca daha spesifik olarak yapılacak çalışmalar içinde kaynak niteliği taşıyacağı düşünülmüştür.

Sonuç olarak bu çalışmada muhasebe ve finans alanında çalışan personellerin iç denetim ve dış denetim faaliyetleri hakkında fazla bilgiye sahip olmadığı görüşü ağır basmıştır. Bu kapsamda verilecek eğitimler ile bu kişilerin denetim faaliyetleri hakkında yeterli bilgiye sahip olması sağlanabilir. Ayrıca verilecek eğitim programları ile denetim faaliyetleri hakkındaki olumsuz düşünceler ortadan kaldırılabilir. Verilecek eğitim programları ile bu departmanlarda çalışan personellerin baskı sonucu oluşan hatalarında en aza indirilmesi sağlanabilir. Ayrıca personellerin denetim faaliyetlerini ortaya çıkan bir hata sonucu gerçekleştirildiği algısı oldukça yüksektir. Bu algının haricinde firmaların amaçlarına ulaşmada destekleyici ve oldukça önemli olan bir faaliyet olarak görülme algısının yeteri kadar hâkim olmadığı görülmüştür. Personellerin denetim faaliyetlerini verilecek eğitimler ile iyi anlamaları bu kapsamda oldukça önemlidir.

KAYNAKÇA

- ABİD, N. (1998). ‘‘Performans Denetiminde Pakistan’ın Deneyimi Üzerine Bir Yaklaşım’’ (Kubalı, D.) *Sayıştay Dergisi*, 29: 105
- ADİLOĞLU, B. (2011). *İç Denetim Süreci ve Kontrol Prosedürleri*. Türkmen Kitapevi, İstanbul, 3-110.
- AKPINAR, Y. (2010). 610 Nolu Uluslararası Denetim Standardı Hükümleri İle Türkiye Uygulamaları Çerçevesinde İç Denetim ve İç Denetim Çalışmaları, *Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 12 (2): 174-200.
- AKSOY, M. (2008). Kamuda İç Kontrol & İç Denetim, Muhasebat Kontrolörleri Derneği. Ankara.
- AKSOY, T. (2002). *Tüm Yönleriyle Denetim*. Yetkin Basımevi, Ankara, 37-277.
- AKTUĞLU, M. A. (1996). *Denetleme ve Revizyon*, Barış Yayınları,3.Baskı, İzmir.
- ARKUN, O. F. (1980) ‘‘İşletmelerde Muhasebe Denetimi’’ Nihat Saygın Yayın ve Yardım Vakfı Yayınları, İstanbul, 17
- ASLAN, B. (2010). Bir Yönetim Fonksiyonu Olarak İç Denetim. *Sayıştay Dergisi*, 77.
- ATAMAN, Ü., Hacırüstemoğlu, R., Bozkurt, N. (2001). *Muhasebe Denetimi Uygulamaları*. Alfa Yayınları, İstanbul.
- AYRANCI, K. (2010). *Türkiye’de Bağımsız Denetim ve Bir İşletme Uygulaması*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- BACACI, M. (2006). *Gayrimenkul Yatırım Ortaklıklarının Bağımsız Dış Denetim ve Bir Uygulama*. Yüksek lisans tezi, Dumlupınar üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- BALCI, A. (2008). *Finansal Raporların Bağımsız Denetiminde Hile Ve Usulsüzlüklerin Tespit Edilmesi: Sas 99 Kapsamında İncelenmesi ve Spk Düzenlemesi İle Karşılaştırılması*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- BAYAZITLI, E. (1991). Uluslararası Bağımsız Dış Denetim Standartları ve Türkiye Uygulaması. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- BOZKURT, N. (1998). *Muhasebe Denetimi*. Alfa Yayıncılık, İstanbul.
- BOZKURT, N. (2012). TURMOB Bağımsız Denetim Eğitimi Ders Notları. Ankara.
- CASTLE, A. ve RENSHALL, M. (1982). *The Companies Act Handbook*, Londra.
- CEYLAN, E. (2013). *Bağımsız Dış Denetim Ve 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- ÇALIŞKAN, İ. (2017). *Kobi’lerin İç Denetime Bakışı, Karabük İl Uygulaması*. Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- ÇELİK, A. (2005). *Bağımsız Denetim Kuruluşlarının Sorumluluğu*. Seçkin Yayınları, Ankara.

- DEMİR, Ö. (2006).“*İç Kontrol Kavram ve Modelleri*”, içinde 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu Kapsamında Güncel Mali Sorunlar. Muhasebat Kontrolörleri Derneği Yayınları. Ankara. 2006.
- DEMİRKAN, Ş. (1998). *Türkiye’ de Bağımsız Dış Denetimin Vergi Gelirlerinin Artırılmasında Etkinliği*. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- DURMUŞ, C. N. ve TAŞ, N. (2008). *SPK Düzenlemeleri ve 3568 Sayılı Mevzuat Kapsamında Denetim*, Alfa Basım Yayın, İstanbul.
- ERDOĞAN, M., ERDOĞAN, N., CÖMERT, N., UZUN A.K. ve YILANCI, M. (2012). *Denetim*. T.C. Anadolu Üniversitesi, Yayın No:2618, Eskişehir.
- ERKAN, M. (2012). *TTK’nda Aile İşletmelerinde Kurumsallaşma ve İç Denetim*. Ekin Basım Yayın, İstanbul, 125-192.
- GÜCENME, Ü. (2004). *Muhasebe Denetimi*, Aktüel Yayınları, İstanbul.
- GÜRBÜZ, H. (1990). *Muhasebe Denetimi*, 3.Baskı, İstanbul.
- GÜREDİN, E. (1993). *Denetim*. Avcıol Basım Yayın, İstanbul.
- GÜREDİN, E. (2007). *Denetim ve Güvence Hizmetleri*. Arıkan Yayınları, İstanbul
- GÜREDİN, E. (2010). *Denetim ve Güvence Hizmetleri*. 13. Baskı, Türkmen Kitabevi, İstanbul.
- HALİLOV, E. (2006). Bağımsız Dış Denetim ve Azerbaycan’da Denetim Sistemi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- KAVAL, H. (2005). *Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (IFRS/IAS) Uygulama Örnekleri ile Muhasebe Denetimi*. Gazi Kitabevi. Ankara.
- KEPEKÇİ, C. (1996). *Bağımsız Denetim*, İkinci baskı, Isık Yeminli Mali Müsavirlik A.S. yayını, Ankara.
- KHAN, M. A. (1995). ‘‘Yeni Başlayanlar İçin Denetime Giriş’’ (Eroğlu, F.) *Sayıştay Dergisi*, (19): 15
- KÖSE, Ö. (2007). ‘‘Dünyada ve Türkiye’de Yüksek Denetim’’ *Sayıştay Başkanlığı Yayınları*, 19
- KURNAZ, N. ve ÇETİNOĞLU, T. (2010). *İç Denetim Güncel Yaklaşımlar*. Umuttepe Yayınları, Kocaeli, 11-127.
- KUTUKIZ, D. ve ÖNCÜ, M.A. (2009). Bağımsız Denetimin Anonim Ortaklıklarda Kurumsal Yönetimin Gelişmesine Etkisi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 41.
- LAWRENCE, S. (1996). *Sawyer’s Internal Auditing*. The Institute of Internal Auditors. Florida.
- Maliye Bakanlığı. (2015). İç denetim Birimi Başkanlığı Tanıtım Broşürü. Ankara.
- Maliye Hesap Uzmanları. (1999). *Denetim İlke ve Esasları*, Maliye Hesap Uzmanları Derneği Yayını, İstanbul.
- MORBEL, M. (1995). *Türkiye’de Bağımsız Denetim Kuruluşları ve Bağımsız Denetimin Yararları*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- OSWALD, N. (1960). The Challenges in Accounting, *The Accounting Review*, 35(4), 583-589.
- ÖNCE, S. ve İŞGÜDEN, B. (2012). İç Denetim Faaliyetinin Gelişen ve Değişen Bilgi Teknolojileri Ortamı Açısından Değerlendirilmesi: İMKB-100 Örneği. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 17, 39-58.
- ÖNDER, F. (2008): *Türk Hukukunda İç Denetim ve Uluslararası Standartlara Uyumu*. Asil Yayın Dağıtım Ltd. Şti., Ankara.
- ÖZER, M. (1997). *Denetim*, Özkan Matbaacılık, Ankara.

- ÖZEREN, B. (2000). *İç Denetim Standartları Ve Mesleğin Yeni Açılımları*, Ankara: Sayıştay Yayın İşleri Müdürlüğü, Araştırma/İnceleme/Çeviri Dizisi: 8, 1. Baskı.
- RAMAMOOTRİ, S. (2003). *Internal Auditing: History, Evolution, And Prospects*, In Bailey, *Research Opportunities in Internal Auditing*. Altamonte Springs Florida: IIA.
- Resmi Gazete, Tarih: 02.01.1990, Sayı: 20390, Yeminli Mali Müşavirlerin Tasdik Edecekleri Belgeler, Tasdik Konuları, Tasdike İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik.
- Resmi Gazete, Tarih: 03.01.1990, Sayı: 20391, Serbest Muhasebeci, Serbest Muhasebeci Mali Müşavir ve Yeminli Mali Müşavirlerin Çalışma Usul ve Esasları Hakkındaki Yönetmelik.
- Resmi Gazete, Tarih: 04.03.1996, Sayı: 22570, Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Hakkında Tebliğ.
- Resmi Gazete, Tarih: 13.12.1996, Sayı: 19663, Sermaye Piyasasındaki Bağımsız Dış Denetleme Hakkında Yönetmelik.
- SELİMOĞLU, K. S. ve GÖKTEPE, H. (2007). Türk Ticaret Kanunu Tasarısındaki Bağımsız Denetimle İlgili Yeni Düzenlemeler. *Mali Çözüm*, 81.
- SELİMOĞLU, S. K., ÖZBİRECİKLİ, M., KURT, G., UZAY, S., ALAGÖZ, A. ve YANIK, S. (2011). *Muhasebe Denetimi*, 3. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara.
- SHARKANSKY, I. (1991). *The Development of State Audit, State Audit and Accountability*, State of Israel Comptroller's Office, Jerusalem.
- SPK (Sermaye Piyasası Kurulu).(1995). Sermaye Piyasası Mevzuatı. Ankara
- TICA EW. (1966). *The Institute of Chartered Accountants in England and Wales*, The History of the Institute of Chartered Accountants of England & Wales.
- TMUD. Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği. (1974). *Batı Ülkelerinde ve Türkiye'de Muhasebe Uzmanlığı, Türkiye'de Muhasebe Uzmanlığı Mesleği*. Muhasebe Uzmanları Derneği, Yayın:3, İstanbul, 1974,
- TOROSLU, M.V. (2014). *TTK Kapsamında İç Kontrol ve İç Denetim*. Vedat Kitapçılık, İstanbul, 1-146.
- TÜRKER, M., PEKDEMİR, R., SELVİ, Y., YILMAZ, F. (2003). Sınırlı Uygunluk Denetimi (SUD). *Türmob Yayınları* 198, Ankara.
- Türkiye İç Denetim Enstitüsü. (2008). Uluslararası İç Denetim Standartları. İstanbul Print Center.
- TÜRKTAN, G. (1989). *Çağdaş Bağımsız Denetim ve Türkiye'deki Durumu*, M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- ULUTAŞ, V. (2007). *Muhasebe Denetiminde İç Kontrol Sistemi ve İç Denetimin Önemi*. Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- ÜNAL, C. (2007). *Türkiye'de Bağımsız Dış Denetim Kuruluşlarının Vergi Denetimi Üzerindeki Etkisi*. Yüksek lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Web 1. www.tdk.org.tr: Türk Dil Kurumu (Çevirimiçi) (Erişim Tarihi:07.12.2017)
- Web 2. www.icdenetimmerkezi.com (Erişim Tarihi:07.12.2017)
- Web 3. www.icdenetim.net (Erişim Tarihi:07.12.2017)
- Web 4. www.icdenetim.sanayi.gov.tr (Erişim Tarihi:07.12.2017)
- Web 5. www.tmud.org.tr (Erişim Tarihi:07.12.2017)
- Web 6. www.tbb.org.tr (Erişim Tarihi:07.12.2017)
- WOOLF, E. (1963). *Current Auditing Developments*, Reinhold Company, İngiltere.

- YAVAŞOĞLU, M. (2001). *Sermaye Piyasası Mevzuatında Bağımsız Denetim*, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- YAZICI, M. (1986). *Bağımsız Muhasebe ve Denetleme Mesleği Üzerine Araştırma*, Yüksek Ticaret Mezunları Derneği Yayını, İstanbul.
- YÖRÜKER, S. (2004). *Kontrol, Denetim, Teftiş ve Soruşturma: Kavramsal Çeręve*, Tesev Denetim Çalıştayını İkinci Toplantısı, Hilton Oteli Ankara, 12 Mayıs.
- ZAIMOĞLU, T. (1987). *A.B.D.'de Finansal Muhasebe ve Standartların Gelişimi*, S.P.K. İnceleme raporu, Ankara.

EKLER

EK.1. ANKET FORMU**ANKET FORMU****1. Cinsiyetiniz**

(Sadece bir seçeneği işaretleyiniz.)

Erkek

Kadın

2. Kaç yıldır bir iş yerinde çalışıyorsunuz?

(Sadece bir seçeneği işaretleyiniz.)

1-3

4-6

7-9

10-12

13-15

15 ve üzeri

3. Yaşınız?

(Sadece bir seçeneği işaretleyiniz.)

18-25

26-33

34-41

42-49

50-57

58 ve üzeri

4. Eğitim Durumunuz?

(Sadece bir seçeneği işaretleyiniz.)

İlköğretim

Lise

Önlisans

Lisans

Lisansüstü

5. Daha önce herhangi bir denetime tabi tutulduunuz mu? Yanıtınız evet ise hangi sıklıkla denetim yapıldı?

(Sadece bir seçeneği işaretleyiniz.)

Hiç denetim yapılmadı

5-10 yılda 1

3-4 yılda 1

2 yılda 1

Her yıl düzenli olarak denetime tabi tutulmaktadır

6. Şuan çalıştığınız veya daha önce çalıştığınız firma da iç denetim birimi var mı?

(Sadece bir seçeneği işaretleyiniz.)

Evet

Hayır

7. Bir firmada iç denetim biriminin olmadığını farz edersek bu birimin olmasını arzu eder misiniz?

(Sadece bir seçeneği işaretleyiniz.)

- Evet, arzu ederim ve böyle bir birimin varlığı hata ve hileleri en aza indirger
- Kısmen arzu ederim ve sadece önemli işlemlerin denetlenmesi gerektiğini düşünüyorum
- Hayır, böyle bir birimin varlığını gereksiz buluyorum
- Hiçbiri

8. Bir firmanın rutin olarak bağımsız dış denetimden geçmesi gerektiğini düşünüyor musunuz?

(Sadece bir seçeneği işaretleyiniz.)

- Evet, böyle bir denetimin yıllık olarak yapılmasını yararlı buluyorum
- Bu denetim faaliyetleri yöneticilerin hesapların doğruluğundan şüphelendiği durumlarda yapılmalı
- Hayır, bu denetimi gereksiz bulmaktayım
- Hiçbiri

9. İç denetimin varlığı dış denetimi gereksiz hale getirir mi?

(Sadece bir seçeneği işaretleyiniz.)

- Kesinlikle hayır her iki denetim türü de uygulanmalı
- Sadece biri uygulanmalı iki farklı denetim yapılması gereksiz
- Hiçbiri

10. İç denetimin etkin sonuçlar vereceğini düşünüyor musunuz?

(Sadece bir seçeneği işaretleyiniz.)

- İç denetim belli bir süre sonra rutin evrak işlemleri gibi görüldüğünden etkin sonuçlar vermeyeceğini düşünüyorum.
- İç denetim hata ve hileleri saptamada etkin olmasa bile çalışanlar üzerinde bir denetim algısı oluşturduğundan hata ve hileleri azaltacaktır.
- İç denetim mekanizmasının hem hata ve hileleri saptamada etkin hem de çalışanlar üzerindeki denetim algısından olumlu olacağını düşünüyorum.
- Hiçbiri

11. Dış denetim ile iç denetimin etkinliği karşılaştırıldığında aşağıdaki düşüncelerden hangisine kendinizi daha yakın hissediyorsunuz.

(Sadece bir seçeneği işaretleyiniz.)

- Dış denetimin iç denetimden daha etkili olacağı kanaatindeyim.
- İç denetimin dış denetimden daha etkili olacağını düşünüyorum.
- Hiçbiri

12. İç denetimin sizin üzerine nasıl bir etkisi olur?

(Sadece bir seçeneği işaretleyiniz.)

- Sürekli bir iç denetime tabi tutulacağımı bilmek işyeri aidiyet duygumu zedeler ve çalışma performansımı olumsuz etkiler
- Sürekli iç denetime tabi tutulacağımı bilmek hatalı işlemlerim takip edileceği için yaptığım işi daha özenli yapmama neden olur.
- Sürekli iç denetime tabi tutulacağımı bilmek hatalı işlemlerimin düzeltileceğini bildiğim için işlerimi daha rahat ve kontrolden geçirmeden yapmama neden olur.
- İç denetimin olması çalışma performansım üzerine hiçbir etkisi olmaz.
- İç denetimin olması çalışma performansımı etkilemese bile üzerimdeki baskı ve stresi artırır.
- Hiçbiri

13. Bağımsız dış denetimin sizin üzerinize nasıl bir etkisi olur?

(Sadece bir seçeneği işaretleyiniz.)

- Bu denetimi yapan firmanın dışarıdan olması üzerimdeki baskıyı iç denetime göre daha fazla artırır ve çalışma performansımı olumsuz etkiler
- İç denetime göre daha fazla ciddi bir incelemeden geçileceği için hata yapmamaya daha fazla özen gösteririm
- Dışarıdan bir denetim yapan firma kısa sürede şirket teamüllerini kavrayamayacağı için sunulacak raporun gerçeği tam olarak yansıtmayacağını düşünürüm
- Bu denetimde işini hatasız yapan personel ile hatalı yapan personel ayırt edileceğinden benim açımdan olumlu sonuçları olacağını düşünürüm.
- Bağımsız dış denetim çalışma performansımı ve işimi özenli yapmamı etkilemez.
- Hiçbiri

14. Uzun süredir dış denetime tabi tutulmayan bir firmada aniden dış denetim yaptırma kararı alınsa nasıl bir tutum içine girersiniz?

(Sadece bir seçeneği işaretleyiniz.)

- Firmada işlerin iyi gitmediğini düşünür ve bu durumdan tedirgin olurum
- Firma çok ortaklı bir firma ise ortakların birbirine güvenin kaybolduğunu düşünürüm
- Firma işverenlerinin çalışanlarına güvenmediğini düşünmeme sebep olabilir
- Firma çalışanlarının performansından memnun kalınmadığını düşünürüm
- Bunu normal bir işlem olarak düşünürüm.
- Hiçbiri

15. Uzun süredir dış denetime tabi tutulmayan ve iç denetim birimi olan bir firmada aniden dış denetim yaptırma kararı alınsa nasıl bir tutum içine girersiniz?

(Sadece bir seçeneği işaretleyiniz.)

- Firmada iç denetim biriminin etkin çalışmadığını düşünürüm
- Firma sahibi veya ortaklarının iç denetimin tarafsızlığından şüphe ettiğinin düşünürüm
- Firma işverenlerinin iç denetime güvenmediğini düşünmeme sebep olur
- İç denetimin başarısının test edildiğini düşünürüm
- Bunu normal bir işlem olarak düşünürüm.
- Hiçbiri

16. Ne sıklıkla hatalar yaptığınızı düşünüyorsunuz?

(Sadece bir seçeneği işaretleyiniz.)

- Çok fazla ve çok fahiş hata yaptığım durumlar olabiliyor
- Normal kabul edilebilecek sınırlar içinde orta düzeyde hatalar yaptığımı düşünüyorum
- Nadiren hata yapıyorum ve bu hataların basit hatalar olduğunu düşünüyorum
- Hiç hata yapmam
- Hiçbiri

17. Firma çalışanlarının yaptığı hataların nedenini aşağıdakilerden hangisidir size göre?

(Sadece bir seçeneği işaretleyiniz.)

- Yoğun çalışma saatleri
- Yetersiz personel sayısı
- Kalifiye personel alınmaması
- Düşük ücretler
- Hepsi
- Hiçbiri

18. İç denetim esnasında bir hatalı işlem gerçekleştirdiğiniz ortaya çıksa ne düşünürsünüz?

(Sadece bir seçeneği işaretleyiniz.)

- Bu hatadan dolayı daha dikkatli olmaya çalışırım
- Hatalı işlemden dolayı işverenlerim gözünde saygınlık kaybettiğimi düşünürüm
- Hata yapmanın normal olduğunu düşünür ve ilave bir önlem almam
- Hepsi
- Hiçbiri

19. Yaptığınız bir hatanın iç denetimde fark edilmeyip bağımsız dış denetim tarafından fark edilmesi durumunda ne düşünürsünüz?

(Sadece bir seçeneği işaretleyiniz.)

- İç denetim mekanizmasının güvenilirliğini sorgularım
- İç denetim biriminin de hata yapabileceğini düşünür ve normal karşılarım
- Hatanın iç denetim biriminin de gözünden kaçması beni teselli eder
- Hatanın bağımsız dış denetim tarafından fark edilmesi beni daha fazla etkiler
- Hata yapmanın normal olduğunu düşünür ve ilave bir önlem almam
- Hiçbiri

20. İç denetim biriminin firmalarda zaman içinde görevini kötüye kullanıp taraflı raporlar hazırlayacağını düşünüyor musunuz?

(Sadece bir seçeneği işaretleyiniz.)

- Evet bu durum beni endişelendirir
- Hayır böyle bir endişe duymam

21. Bağımsız dış denetimin görevini kötüye kullanıp taraflı raporlar hazırlayacağını düşünüyor musunuz?

(Sadece bir seçeneği işaretleyiniz.)

- Evet, çalışanların durumunu tam değerlendiremeyeceği için bu mümkün
- Hayır, dış kaynaklı bir denetim olduğu için bu mümkün değil

22. Bağımsız dış denetim ile firmaların mahrem bilgilerinin firma dışına çıkabileceğinden endişelenir misiniz?

(Sadece bir seçeneği işaretleyiniz.)

- Evet
- Hayır

23. Gaziantep bölgesindeki işletmeler ve bu işletmelerin kurucularının kültürel yapısı dikkate alındığında iç denetim biriminin kabul gördüğünü düşünüyor musunuz?

(Sadece bir seçeneği işaretleyiniz.)

- Evet
- Hayır

24. Gaziantep bölgesindeki işletmeler ve bu işletmelerin kurucularının kültürel yapısı dikkate alındığında bağımsız dış denetimin kabul gördüğünü düşünüyor musunuz?

(Sadece bir seçeneği işaretleyiniz.)

- Evet
- Hayır

ÖZGEÇMİŞ

Mehmet Ali ÇOBAN, 1986 yılında Nizip'te doğdu. Atatürk Üniversitesi Fen Fakültesi Matematik Bölümünden 2009 yılında tamamladı. Gaziantep Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Matematik Ana Bilim Dalı'nda tezli yüksek lisans eğitimini 2012 yılında tamamladı. 2015 yılında Anadolu Üniversitesi İşletme Lisans Programından mezun oldu. 2016 yılında Gaziantep Üniversitesi Hukuk Fakültesine kayıt yaptırdı. 2016 yılında Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı'nda tezli yüksek lisans eğitimine başladı. 2018 yılında Gaziantep Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Matematik Ana Bilim Dalında Doktora eğitimine kabul edildi. Gaziantep Üniversitesinde öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır.

VITAE

Mehmet Ali ÇOBAN was born in 1986 in Nizip. He graduated from Atatürk University Science Faculty Mathematics Department in 2009. Gaziantep University Graduate School of Natural and Applied Sciences Department of Mathematics graduated with a master's degree completed in 2012. He graduated from Anadolu University Business Administration Program in 2015. In 2016, he was enrolled in Gaziantep University Faculty of Law. In 2016, he started his graduate education in Gaziantep University Institute of Social Sciences, Department of Business Administration. In 2018, he started his Ph.D. in Mathematics at Gaziantep University Graduate School of Natural and Applied Sciences. He is a lecturer at Gaziantep University.